

L-GHID TA' L-ASSUNTA

1987

The exclusive
taste...
...that's KINNIE

KINNIE

SWEET • NON ALC

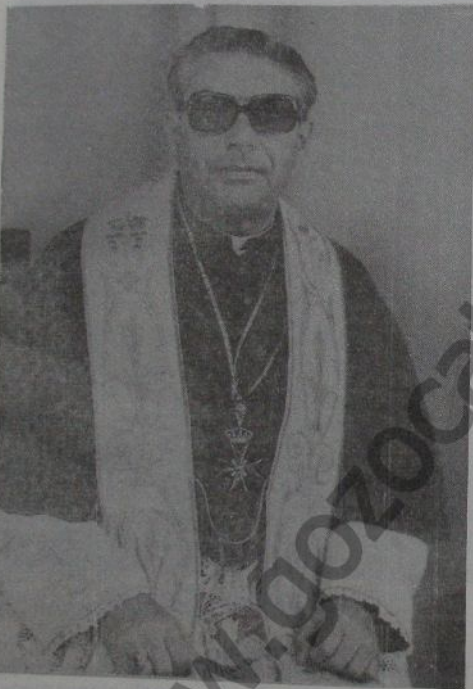

I-ghid ta' l-assunta

Harġa ta' darba fis-sena (Nru. 22)
1987

Editor:

Mons. Carmelo Scicluna
Arċipriet tal-Katidral.

Publikazzjoni:

Centru Kateketiku, Katidral

Stampat 'Offset' minn

"Gozo Press", Għajnsielem.

MESSAĠĠ TA' L-ARĊIPRIET GHAL JIEM IL-FESTA

Din is-sena, il-festa ta' Santa Marija għandu jkollha tifsira speċjali għar-raġuni li ninsabu fis-Sena Marjana miġtuha fil-Knisja Universali mill-Odusja Tiegħu l-Papa Gwanni Pawlu II nhar is-7 ta' Ġunju fl-okkażjoni tas-Solenità Liturgika ta' Għid il-Hamsin. Jekk din is-sena rridu tabilhaq nagħtu tifsira partikulari lis-Solenità Liturgika tat-Tluġ fis-sena bir-ruħ u l-ġisem tal-Verġni Marija jeh-tegħ li f'dawn il-ġranet tal-festa nżommu quddiem għajnejna li ahna:

* 'eternity-servers' u mhux 'time-servers': il-funzjonijiet tal-Knisja li jsiru f'ġieħ il-Madonna nagħtuhom għalhekk prijorità fuq celebrazzjonijiet oħra. Il-Madonna dejjem tat l-ewwel attenzjoni lil Binha Gesù;

* segwaċi tal-Vanġelu li jippriedka l-imħabba ta' bej-nietna u mhux segwaċi ta' 'Vanġelu' li jxandar il-pikri bla sens; il-festa mhix opportunità biex noffendu lil Huṭna l-bnedmin bl-insulti, imma okkażjoni sabiħa biex nuru li ahna l-koll ulied il-Madonna;

* insara li dejjem lesti li nsewgu l-logika ta' Kristu u mhux il-logika tax-xitan; lanqas fil-ġranet tal-festa ma nistgħu nagħtu 'vacation' lill-kuxjenza tagħna. Nevitaw is-sokor u l-blukat l-oħra. Il-Madonna dejjem għexet magħquda ma' Kristu.

* membri ta' Knisja - Blata li rridu ninbnew fuqha u mhux inkissru rasna magħha; ma' niehdux, għalhekk, l-atteggjament li fil-ġranet tal-festa xejn ma hu pprobit hleif il-kelma projbizzjoni. Il-Verġni Marija kienet dejjem tgħożż f'qalbha dak li kien jiġri madwarha.

* xhieda ta' Kristu kullimkien u mhux ġugarelli f'idejn iċ-ċirkustanzi li fihom inkunu ninsabu: il-prinċipji tal-Vanġelu wkoll iridu jmxexxuna fil-ġranet tal-festa. Il-Verġni Marija baqgħet 'Il-Qaddejja tal-Mulej' sakemm giet mgħollija s-sema;

* lajċi tal-'full participation' u mhux tat-'token participation': lajċi, jiġifieri, li lesti li ngħinu lill-Presbiterju Parrokjali fl-attivitajiet kollha li jsiru fl-okkażjoni tal-festa u mhux lajċi li taparsi noffru xi servizzi f'din iċ-ċirkustanza;

* devoti tal-Madonna bil-motto: 'JIEQAF IL-KLIEM BIEK JITKELLMU L-FATTI'. U dan ifisser li f'Jum Santa Marija nagħmlu Qrara u Tqarbina aħjar minn tas-soltu. Ma ninsewxi li l-Verġni Marija kienet l-Ewwel Bniedma li għamlet l-Ewwel Tqarbina fid-dinja. Dak li ahna nirċievu fit-tqarbin hu Kristu li nisslet il-Madonna fi hdanha bil-ħidma ta' l-Ispirtu s-Santu.

Din is-Sena Marjana ma għandhiex tkun għalina grajja komuni li tiġi u tmur bħalma hu l-'party' li nagħmlu f'egħluq sninna. Il-'parties' li l-Verġni Marija trid li ahna niċcelebraw matul din is-sena huma d-deċizzjonijiet serji li ahna għandna niehdu biex bħala bnedmin nikbru fl-iżvilupp sħiħ tagħna: nikbru fil-qdusija l-ewwel u qabel kollox kif ukoll fir-rispett li għandu jkollna lejn id-drittijiet fundamentali li għandna bħala bnedmin. Jalla tasal Santa Marija tas-sena 1988 meta tagħlaq din is-Sena Marjana u ahna nkunu hadna bis-serjetà dawn ir-riżoluzzjonijiet.

Il-Matrici ta' l-Assunta fiċ-Ċittadella ta' Għawdex bejn 1608 u 1615

ALEXANDER BONNICI O.F.M. Conv., H.E.D., S.Th.L., Ph.B.

1608: Gargallo fil-Matrici

Din il-kitba mibnija fuq dokumenti tas-snin 1608 u 1615 turi għal darb'ohra li l-Isqfijiet ta' Malta riedu li tingħata attenzjoni speċjali lill-parroċċa tal-kastell t'Għawdex, iddedikata lil Marija Assunta. Kien għad ma għandhiex it-titlu ta' Kolleġġjata, imma kelma waħda biss kienet biżżejjed biex kulhadd jifhem li l-Isqof kien qed ighid għaliha f'xi kitba uffiċjali tiegħu. Kien biżżejjed li wiehed isemmi l-Matrici għax hi biss kienet magħrufa b'dan it-titlu.¹ Billi Għawdex kellu l-problema li ftit sata' jzomm il-kuntatti mixtieqa ma' l-Isqof djoċesan li kien f'Malta, il-Vigarju Foranew kien jirrappreżentah għal dak li kien jinqala'. Dan ikun ikun preżenti flimkien mal-qassisin tal-Matrici għall-funzjonijiet li kienu jsiru f'din il-knisja parrokkjali. Minhabba d-dinjità tiegħu, dan il-Vigarju Foranew kellu post speċjali ta' għieh fil-kor li kien wara l-artal maġġur tal-Knisja. Imma l-Isqof Gargallo, fis-16 ta' Mejju 1608, lilu fetahlu għajnejh biex ifakkru li hu ma għandux jindaħal lill-Arcipriet tal-Matrici fl-eżerċizzju tal-fidma pastorali tiegħu. Din it-twissija saret biex dawn iż-żewġ dinjitarji jkunu jafu sewwa x'inhi l-pożizzjoni tagħhom, u ma jidhlux fuq xulxin.²

1615: Cagliares b'Attenzjoni għall-Matrici

Fil-bidunett ta' l-episkopat tiegħu, Mons. Baldassri Cagliares beda l-viżta pastorali tiegħu f'Għawdex fil-Matrici ta' l-Assunta. Dan kien fil-11 ta' Novembru 1615. Hu kien sar isqof f'dik is-sena stess. Filwaqt li, dwar knejjes oħrajn ta' Għawdex, it-tagħrif hu fil-qasir, id-deskrizzjoni tal-Matrici tiehu fit-tul hafna. Hi deskrizzjoni importanti għaliex hi ta' knisja li, fis-sena 1693, iġġarrfet bit-terremot. Għalhekk, din il-viżta pastorali tgħinna biex inkunu nafu xi ftit iżjed dwar il-knisja parrokkjali l-qadima, li tagħha b'xorti tajba għalina għadu jeżisti xi disinn.

Dik il-knisja, l-istess bhal ta' żmienna, kienet tfares lejn il-punent. Iż-zuntier li hi kellha quddiemha kien imsaqqaf. Kien hemm hafna taraġ tal-gebel li kien iwassal għad-dahla tal-Knisja.³

L-Isqof Baldassri Cagliares

Parroċċa miżmuma b'Qima

Billi l-knisja, f'dak iż-żmien ukoll, kienet meqjusa importanti iżjed mill-oħrajn kollha, id-deskrizzjoni tidhol f'hafna rqaqat. Minn dawn, se nnizzlu xihağa biss. L-artal maġġur tagħha kien maqtugħ għalih għaliex il-knisja kellha l-parti tal-kor wara l-artal. Il-membri tal-kleru tagħha kienu jirreċitaw il-kor hemmhekk. Għalkemm kien żmien ta' faqar, ir-rabta li kellha l-Matrici ta' l-Assunta mal-familji nobbli tal-gżejjer tagħna għenet biex hi tkun f'qagħda hafna ahjar minn ta' oħrajn. It-tabernaklu li kien hemm fuq il-maġġur kien ta' njam indurat. Aktar

lura mill-magġur, fil-kor, kien hemm bħal tribuna b'artal iehor go fiha. Got-tribuna, kien hemm impittra fuq l-injam xbiha tal-Verġni Marija Assunta. Fil-qrib, kien hemm kwadri ohrajn li juru fihom l-Annunzjazzjoni tal-Verġni Mbierka, 'il San Pietru, u 'l San Pawl.⁴

Quddiem l-artal magġur, kien hemm tliet lampieri mdendlin minn travu. Il-lampieri kienu tal-fidda. It-travu nnifsu kien impittr kollu kemm hu. Ir-rand kien impittr minn naħa għall-ohra tiegħu. Fin-nofs tat-travu, kien hemm imdendla xbiha ta' Kristu Msallab. L-insara li kienu jżuru 'l dik il-knisja kellhom qima kbira lejn dak il-Kurċifiss. Hafna kienu dawk li kienu jinfegħu għarkubbejhom jitolbu quddiemu. Tliet lampieri ohra kienu mdendlin quddiem l-artal l-iehor li kien fit-tribuna tal-kor. Imma dawk il-lampieri kienu tal-bronz, u jixegħluhom biss fil-festi, wara nofs in-nhar. Xi renti li kienu jidhlu minn xi artijiet tal-knisja jew minn idejn ir-Retturi tal-Guspatronat imsejjah **Tal-Għejjun** kienu jintużaw għall-ispiża taż-żejt ta' dawn il-lampieri.⁵

Mixtieqa li tkun akbar

Il-Matriċi ta' l-Assunta ma kenitx kbira biżżejjed għan-nies li kienu jmorru fiha. Billi l-korsija tagħha kienet dejqa, iċ-ċokon tagħha kien jinħass b'mod speċjali fil-festi. Waqt il-priedki, hafna nies kien ikollhom joqogħdu jisimghu minn barra. Għalhekk, l-Isqof Cagliares għamel rakkomandazzjoni qawwiya lill-Arcipriet halli jiehfu f'sieb li jinstab rimedju għal dan. Fil-fatt, il-knisja ma kenitx ċkejna wisq. Kif jinkiteb fl-istess deskrizzjoni tagħha, għalkemm il-korsija ma kenitx tesa' hafna, kien hemm spazju hafna iżjed fil-għub ta' l-artal magġur għaliex hemm kien hemm xi kappelli. Dawn il-kappelli kienu fuq in-naħa ta' l-vant.⁶

Tul il-korsija tal-knisja, kien hemm numru ta' oqbra. Is-saqaf tal-knisja kien ta' l-injam. Kien saqaf doppju. Is-saqaf, tul il-knisja kollha, kien mahdum tajjeb hafna. Imbagħad, kien hemm saqaf iehor li jidher biss min-naħa ta' barra tal-knisja. Mill-aspett artistiku, dik l-għamla ta' saqaf kien haqqa kull tifhir għaliex, minbarra li minni tajjeb, kien ukoll imżejjen b'hafna ornamanti. Imma kien hemm problema Prattika. Fi żmien meta ma kenitx haġa hafifa li ddawwal il-knisja b'lampieri u dwalijiet ohrajn, id-dwal naturali li jidhol mit-twieqi kien apprezzat hafna. Imma l-Matriċi ta' l-Assunta kienet nieqsa mid-

dawl li jista' jitqies biżżejjed. Għalhekk, fost l-osservazzjonijiet li għamel l-Isqof Cagliares, hu qalilhom li tkun haġa tajba li t-twieqi li kellha l-knisja jitwessghu u, jekk ikun hemm bżonn, isiru wkoll twieqi ġodda.⁷

Din il-knisja parrokkjali kienet miżmuma tajjeb. Il-hitna, f'dik is-sena 1615, kienu kollha mbajda. Imma l-istruttura tal-knisja kienet qadima hafna. Xi hitna kienu qed juru li l-qedem tagħhom kien qed iħalli xi sinjali. 'L hawn u 'l hinn, wiehed kien jista' josserva xi xpakkaturi fil-hajt. Għalhekk, kien tajjeb li wiehed jiehfu f'siebhom halli ma jikbrux.⁸ Fuq in-naħa tax-xellug ta' l-artal magġur, kien hemm orġni kbir u tajjeb għall-bżonnijiet liturġiċi tal-parroċċa.⁹

Kappelli, Familji Nobbli, u Fratellanzi

Fuq il-lemin tal-Magġur, kien hemm kappella ddedikata lill-Annunzjata. Fuq il-lemin ukoll, kien hemm l-artal tal-Madonna tar-Rużarju. Dan kellu pittura fuq it-tila; il-pittura kienet turi fiha l-Hmistax il-Misteru tar-Rużarju Mqaddes. Billi l-artal kellu rabtiet mal-familja nobbli **Castelletti**, kienet tidher ukoll l-istemma ġentilizia tal-familja. Ma' dan l-artal, kien hemm il-Fratellanza tar-Rużarju.¹⁰

Fuq ix-xellug tal-magġur, kien hemm il-kappella ddedikata lill **Santa Katarina**. Fuq l-istess naħa, kien hemm kappella ohra msemmija għal **Santa Luċija**; din kellha hafna rabtiet mal-familja **Mompalao**. Ma' din ta' Santa Luċija, kienet marbuta l-Fratellanza tas-Sagrament. Il-kappella kienet qiegħda mal-passaġġ li jagħti għas-sagristija. Il-passaġġ għas-sagristija kellu daħla direttament mal-knisja. Fis-sena 1615 inkiteb li, fl-antik, dik il-kappella ta' Santa Luċija kellha fuq l-artal pittura li kienet turi fiha 'l Santa Luċija biss. Imma, fis-sena 1615, l-affarijiet kienu tbiċċlu. L-artal kellu importanza minħabba l-fratellanza tas-Sagrament. Sa minn xi żmien, kienet saret pittura ġdida. Din kienet turi x-xbiha tas-Santis-simu Sagrament fil-pissdi, u fuq iż-żewġ naħat tiegħu l-qaddisin San Bernard u Santa Luċija.¹¹

F'dak iż-żmien, diġà kienet dahlet id-drawwa devozzjonali li damet sejra għal mijiet ta' snin. Fit-tielet Hadd ta' kull xahar, waqt li ssir quddies kantata, kienet issir purċissjoni fil-knisja bis-Sagrament; fiha kienu jiehdu sehem il-fratelli bit-torċi f'idejhom.¹²

Kien hemm kappella ohra 'l isfel minn dik ta'

NSTS provides you with:

- * A WORLD WIDE RANGE OF FLIGHTS**
- * A WORLD WIDE RANGE OF HOTELS**
- * A WORLD WIDE INSURANCE**
- SERVICE**
- * A WORLD WIDE.....LINK**

N S T S

YOUR NATURAL LINK TO / FROM MALTA

OFFICE HOURS:

Monday: 15.00 - 18.30

Tuesday - Friday: 08.00 - 12.00   15.00 - 18.30

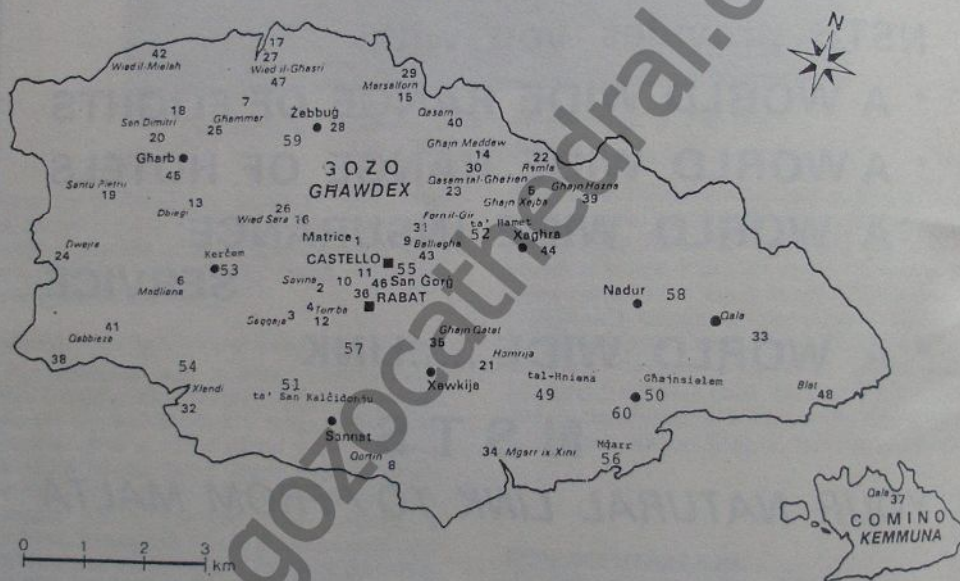
Saturday: 08.00 - 12.00

45, St. Francis Square, Victoria, Gozo. Tel. 553977.
220, St. Paul Street, Valletta, Malta. Tel. 624983 / 626628.

SITTIN KAPPELLA MARJANA FUQ IL-GŻIRA TAL-MADONNA

Studju ta' **DUN JOE BEZZINA**

Nhar is-7 ta' Gunju, Għid il-Hamsin, waqf Pontifikal solennt fil-Knisja Katidrali, l-Isqof Nikol Cauchi ddikjara miftuha s-Sena Marjana f'Ghawdex. Fil-bidu ta' l-omelija tiegħu, l-Isqof stqarr li kulhadd jaqbel li Malta u Ghawdex jistgħu jissejju b'mod speċjali l-Għejjer tal-Madonna. F'sitwazzjonijiet diffiċli tal-passat u tal-preżent, tagħna personali u ta' pajjiżna, ilkoll kemm ahna hassejna l-ghajnuna tal-Madonna b'mod kwazi tangibbli.

• Sittin kappella Marjana

Ghawdex jista' b'mod speċjali jissejjah il-Gżira tal-Madonna għal tliet ragunijiet: l-eqdem

Knisja li għandna aħbar dwarha f'Ghawdex, il-Matrici ta' Santa Marija, illum il-Katidral, kienet iddedikata lill-Madonna; f'Ghawdex jinsab is-Santwarju Nazzjonali tal-Madonna ta' Pinu; u, fuq kollox, nafu li matul iż-żminijiet f'Ghawdex kien hawn b'kollox xejn inqas minn sittin kappella tal-Madonna — hamsa u għoxrin minnhom għadhom wieqfa sal-lum.

Din il-lista ta' knejjes u kappelli tal-Madonna wasalt għaliha wara studju tal-Viżti Pastoral li għamlu l-Isqofijiet f'Ghawdex tul dawn l-aħħar 400 sena, sewwa sew mill-1575 sa dan l-aħħar. Minn dokumenti oħrajn nafu b'xi kappelli li huma wisq qabel din id-data. Iżda jista' jkun li

Il-Matrici, illum il-Katidral

kien hemm kappelli oħra li ma waslitilniex l-ahbar tagħhom. Il-mappa li qed tidher hawn turi bejn wieħed u iehor il-pożizzjoni ta' dawn is-sittin Knisja u kappella. Din il-mappa hi riprodotta mill-ktieb tiegħi **The Veneration of Our Lady in Gozo (1600-1800)** u għalhekk in-numri mit-2 sat-38 ma jirriflettux eżattament l-antikità ta' dawn il-kappelli.

Fil-qosor ser nippruvaw naraw l-iżvilupp ta' dawn il-kappelli kif ukoll tad-devozzjoni Marjana marbuta magħhom.

● L-ewwel Knejjes u kappelli

L-eqdem knisja li nafu biha f'Għawdex hi, kif għa' ghidt, il-Matrici ta' Santa Marija. Tissemma għall-ewwel darba f'kuntratt magħmul nhar it-12 ta' Ottubru, 1435. Iżda allura għa' kienet knisja qadima għax tisseejjah matrici: minnha kienet harget knisja jew parroċċa oħra. Barra dan kienet knisja ddedikata lill-Assunta; u t-Tluġh ta' Marija fis-sema hi l-eqdem festa Marjana li nafu biha. Il-knisja, kif nafu minn sejbiet arkeoloġiċi, inbniet fuq il-fdalijiet ta' Tempju ta' alla Gunone, drawwa li kienet imxerrda bi shiħ fl-ewwel sekli tal-Kristjaneżmu. Il-Knisja tinsab fuq kolloxx f'nofs iċ-Ċittadella, il-qalba tal-hajja Għawdxija minn żmien ir-Rumani 'l hawn. Dawn l-erba' raġunijiet jippruvaw il-qedem tal-ewwel Maqdes ta' Għawdex kif ukoll l-egħruq fondi tad-devozzjoni Marjana fi gżiritna.

Kappella oħra ta' żmien medjevali hi dik tal-

Lunzjata. Hemm hjiel li nbniat għall-ewwel darba lejn l-1357 u mill-1370 saret parti minn benefizzju rjali. Ta' min ighid li wara l-Assunzjoni, il-Lunzjata kienet it-tieni festa Marjana li dahlet fil-Liturgija. Festa oħra minn tal-qedem hi dik tan-Natività jew it-Twelid tal-Madonna. U wahda mill-erba' parroċċi ta' Għawdex medjevali, **Savina**, kienet iddedikata lin-Natività. Skond id-dokumentazzjoni storika li waslitilna, dawn it-tnejn flimkien mal-Matrici jidher li kienu l-eqdem tliet centri tad-devozzjoni Marjana fi gżiritna. U, bla eċċa dubju għalkemm m'għandix provi, mhix kumbinazzjoni li t-titulari tagħhom jaqblu sewwa siew mal-ewwel tliet festi li dahlu fil-Knisja f'għieh il-Madonna.

Nagħtu issa farsa generali lejn il-kappelli kollha. Ta' min jinnota li n-numru wara l-ismijiet jirreferi għall-mappa li qed tidher f'paġna 6.

● Il-Kappelli fl-1575

Fi Frar tal-1575 gie Għawdex il-Viżitatur Apostoliku Pietro Dusina li hallielna fost l-oħrajn lista tal-knejjes u l-kappelli li kien hemm Għawdex dik il-ħabta. Din il-Viżta għandha importanza kbira fl-istorja reliġjuża u soċjali tagħna. Iżda diġrazzjament għalina l-Għawdxin, saret biss 24 sena wara l-famuż Assedju tal-1551 li matulu ħafna knejjes u kappelli aktarx li sfaw meqruda għal kolloxx.

Dusina żar f'Għawdex sbatax il-kappella Marjana. Għaxra kienu f'kundizzjoni mhux ħażin, is-sebgha l-oħra kienu bejn jaqgħu u ma

Is-Santwarju ta' Pinu

Il-Knisja ta' l-Għarb

jaqghux jew imwaqqa'. Fl-ewwel grupp insibu: il-Matrici (1), tal-Lunzjata (3), Savina (2), tas-Silġ fuq it-Tomba, Rabat (4), Santa Marija ta' Ghajn Xejba, Xagħra (5), Santa Marija ta' Madliena, Kerċem (6), in-Natività ta' De Manuelli, Għasri (7), Santa Marija fil-Qortin, Sannat (8), il-Viżitazzjoni jew tal-Gilju, il-Belliegha (9), tas-Sokkors, fejn San Gorg (10); l-oħrajn kienu: tal-Virtù, Għarb (20), ta' Gajdoru, Ramla (22), Santa Marija ta' Għammar (25), il-Lunzjata f'Wied Sara (26), Santa Marija (iktar tard, il-Kunċizzjoni) tal-Qala (33), Santa Marija ta' Mgarr ix-Xini (34), u Santa Marija ta' Qabbieža (38).

Jidher minn din il-lista li disgha mis-sbatax il-kappella Marjana miżjura minn Dusina kienu ddedikati lil Santa Marija, għax fil-fatt ta' Gajdoru wkoll kienet iddedikata lil Santa Marija. Nistghu għaldaqstant nikkonkludu li f'Għawdex medjevali, jew ahjar mit-tmien tal-ħakma Għarbija fis-sena 1127, id-devozzjoni Marjana f'Għawdex tnisslet mill-gdid b'qima speċjali lejn it-Tluġh ta' Marija fis-sena. U taht id-diversi nazzjonijiet Kattolici Ewropej li ħakmuna mill-1127 sal-1530, meta ġew il-Kavallieri ta' San Gwann, il-qofol tal-Kristjaneżmu fi gżiritna kienet qima u mħabba lejn il-Madonna.

Kif wiehed jistenna, l-ikbar numru ta' kappelli Marjani kien fejn kienu joqogħdu l-magġoranza tal-Għawdxin: ir-Rabat. Barra l-Matrici, kien hemm tliet kappelli fil-qalba tar-Rabat u tlieta oħra fit-trufijiet tiegħu. Fl-1575, il-kappelli l-oħrajn kienu mxerrda ma' Għawdex kollu, iżda l-iktar fil-punent tal-gżira.

● Titjeb il-qagħda u jiżdienu l-kappelli

Bil-mod il-mod, il-qagħda tal-Kavallieri fostna bdiet thalli l-frott; naqsu l-attakki tat-Torok u tal-pirati, żdied ix-xogħol, żdiedu n-nies u żdiedu wkoll il-flus fl-idejn. Minħabba dan żdiedu wkoll il-kappelli Marjani u, fuq kollox, il-qagħda ta' hafna minnhom tjebet. Lejn tmien is-seklu sittax, u preċiżament fl-1598, nafu b'names kappelli Marjani oħra. Ta' l-trija fejn San Gorg (11), tal-Lunzjata fuq it-Tomba (12), Santa Marija ta' Dbiegi (13), Santa Marija ta' Ghajn Meddew (14), u Santa Marija fil-ponta ta' Marsalforn (15).

Fil-Viżta Pastoral tal-1608, l-ewwel waħda li saret fi gżiritna fis-seklu sbatax, jissemmew sitt kappelli oħra: Santa Marija f'Wied Sara (16), Santa Marija ta' Cini f'Wied l-Għasri (17), Santa Marija fil-ħara ta' San Dimitri (18), Santa Marija fil-ħara ta' Santu Pietru (19), Santa Marija, il-Hamrija, Xewkija (21), u Santa Marija fil-Qasam tal-Għezien (23). Kif tjebet il-qagħda finanzjarja tan-nies żdiedu xejn inqas minn sitt kappelli lili-Assunta, sa mill-ibghad żminijiet il-Patrana Ewlenija tal-poplu Għawdxi.

Il-Viżta Pastoral tal-1615 issemmi tmien kappelli oħra tal-Madonna li qatt ma jidhru qabel: Santa Marija tad-Dwejra (24), in-Natività jew ta' Hġieri f'Wied l-Għasri (27), Santa Marija taż-Żebbuġ (28), Santa Marija f'Marsalforn (29), il-Lunzjata f'Għajn Meddew (30), tal-Grazzja f'Forn (u mhux kif issemmiet hażin it-Triq Fomm) il-Gir (31), il-Viżitazzjoni aktarx qrib ix-Xlendi (32), u l-Lunzjata f'Għajn Qatet (35). Kien f'din is-sena li f'Santa Marija tal-Qala bdiet id-

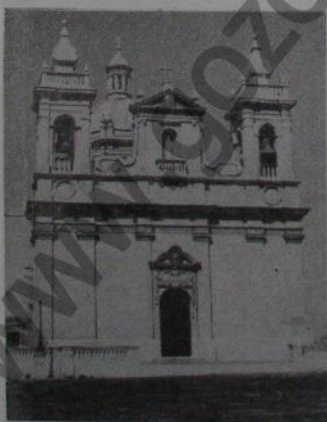
Il-Knisja tax-Xagħra

devozzjoni lejn il-Kuncizzjoni li fi ftit snin saret it-titular tal-kappella, u, wara l-Matriċi, l-iktar kappella devota tal-Madonna ġewwa Ghawdex.

Fis-sena 1618 għandna ahbar ta' żewġ kappelli oħra: tal-Pietà, aktarx nitfa ta' kamra żgħira li f'qasir żmien giet minfuda ma' San Ġorġ (36) u l-kappella ta' Santa Marija, iżda ddedikata lir-Ritorn tal-Madonna mill-Egittu, f'Kemmuna (37).

Żewġ kappelli oħra jidhru għall-ewwel darba fil-Viżta tal-1621: il-Viżitazzjoni f'Għajn Hożna (39) u Santa Marija tal-Qasam fl-inhawwi ta' Marsalforn (40). Il-Viżta tal-1630 issemmi wkoll żewġ kappelli ġodda: tal-Kuncizzjoni jew tal-Warda f'ta' Qabbieža (41) u Santa Marija jew ta' Apap f'Wied il-Mielah (42).

Qabel ma nkompli fuq l-oħrajn, ngħid kelma qasira fuq tlieta mill-ħafna li semmejt. Santa Marija ta' Dbiegi kienet imperrċa fuq l-gholja ta' l-istess isem u din l-oghla punta ta' Ghawdex. Minkejja li kienet fl-oghli kien hemm ħafna devozzjoni lejha — l-Ghawdxin riedu li Santa Marija tħarishom mis-sema u mill-oghla post ta' gżirithom. Il-Kuncizzjoni tal-Qala, kif għidt, mill-ewwel xeghlet qalb l-Ghawdxin. Nafu li f'qasir żmien, l-erba' hitan tal-kappella kienu ċċanati bi kwadri u oġġetti oħra tal-wegħdiet. Fl-ahħarnett Santa Marija ta' Għammar: damet żmien bejn taqa' u ma taqax sakemm fl-1615 sabet benefattur ċertu Pinu Gauci u llum saret is-Santwarju Nazzjonali tal-Madonna ta' Pinu.

Il-Knisja taż-Żebbuġ

Il-Knisja ta' Kerċem

• Il-bidu tat-tmiem

Wara l-ewwel kwart tas-seklu sbatax, Ghawdex għadda minn fenomenu soċjali ġdid: bdew jiżviluppaw l-ewwel irġiula. In-nies f'qasir żmien dawru l-attenzjoni tagħhom fuq il-knisja l-eqreb lejhom u ttraskuraw il-kappelli tal-kampanja. Verament bil-bini ta' ħafna kappelli ġodda lill-Madonna u naturalment anke lill-qaddisin xi kappelli bdew jaqgħu qabel. Hekk bejn l-1598 u l-1608 waqgħu erba' kappelli Marjani; erba' oħra waqgħu bejn l-1608 u l-1615. Iżda l-veru tragedja kienet għadha ġejja. Fl-1630, l-lsqof ordna l-egħluq ta' ħames kappelli tal-Madonna minħabba l-istat ħażin tagħhom. It-tragedja ġrat fl-1657: l-lsqof ordna l-egħluq ta' xejn inqas minn sittax il-kappella oħra tal-Madonna. Fosthom kien hemm waħda tal-Kuncizzjoni, Rabat (43) li ftit kienet ilha li nbriet. Minn dawn il-wieħed u ghoxrin magħluqa waħda biss reġġhet fethet: tal-Viżitazzjoni fl-Għarb. Tal-Kuncizzjoni wkoll infethet xi ftit iżda reġġhet ingħalqet.

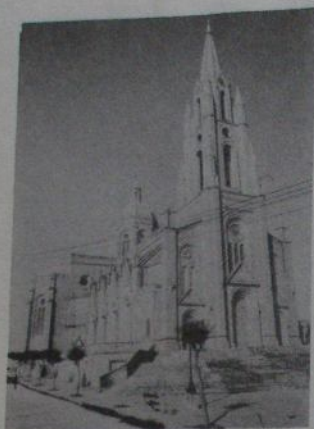
L-uniku knisja tal-Madonna li nbriet sat-tmiem is-seklu kienet tan-Natività, li laqgħet f'ha l-parroċċa l-ġdida tax-Xagħra fl-1692.

Minn rekord ta' disġha u ghoxrin kappella tal-Madonna wieqfa fl-istess żmien fl-1630, fl-1700 kien baqa' biss disġha.

• Jonqsu l-knejjes, tiżdied id-devozzjoni

Id-devozzjoni tal-Ghawdxin lejn il-Madonna madankollu xejn ma naqset. Dan jixhduh ċar il-

Il-Knisja ta' Ghajnsielem

Viżti tal-Isqijiet. Minflok kappelli, bdew jiddedikaw lill-Madonna hafna artali fil-parroċċi l-godda.

Matul is-seklu tmintax inbnew ukoll erba' kappelli Marjani: il-knisja parrokkjali tal-Viżitazzjoni, l-Għarb (45), il-kappella tal-Madonna tad-

Dawl maghrufa wkoll ta' San Gużepp tas-Suq (46), tal-Patroċinju f'Wied l-Għasri (47), il-Kunċizzjoni jew tal-Blat fit-trufijiet tal-Qala (48).

Bejn l-1800 u l-1900 inbnew sitta ohra: il-Knisja parrokkjali ta' Loretu, Ghajnsielem (50), tal-Madonna ta' Manresa jew ta' San Kalcedonju (51), tal-Karmnu f'ta' Hamet (52), tas-Sokkors, illum il-parroċċa ta' Kerċem (53), tal-Karmnu, ix-Xlendi (54), is-Sultana tal-Qalb ta' Gesù jew tal-Istilla (55), u ta' Lourdes, l-Imġarr (56). Kien ukoll fil-bidu tas-seklu dsatax li l-kappella ta' San Bert, Xewkija (49) saret maghrufa bhala tal-Madonna tal-Hniena.

Fis-seklu għoxrin, jiġifieri mill-1900 sal-lum, inbnew erba' knejjes ohra Marjani: ta' Pompei (57), tal-Karmnu, Nadur (58), ta' Stella Maris, Żebbuġ (59), u l-Knisja Parrokkjali ta' Ghajnsielem (60).

Illum minn hamsin knisja u kappella pubblika tad-Djoċesi ta' Ghawdex u Kemmuna, nofshom huma ddedikati lill-Madonna; sitta minnhom huma parroċċi, inkluż il-Katidral ta' Ghawdex. Jixraq li b'tifkira tas-Sena Marjana, id-Djoċesi ta' Ghawdex toħroġ ktieb bl-istorja tad-devozzjoni Marjana Ghawdxija mill-ibgħad żminijiet sal-lum.

GHALL-AHJAR XORB U LIKURI

irrikorru għand:

SQUARE CELLAR

TA' PJAZZA SAN ĠORĠ,
VICTORIA, GHAWDEX.

WandS Limited - Member of the Farsons Group. - Tel. 624951, 25200

Wara 25 Sena ta' Hidma Pastorali 1962 - 1987

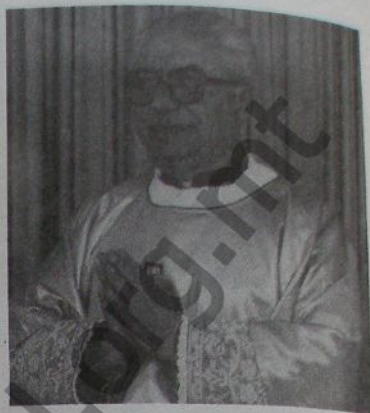
Minn

MONS. CARMELO SCICLUNA, Arċipriet tal-Katidral

Għaddew 25 sena minn meta jiena ġejt inkarigat biex niehu fisieb il-hidma pastorali fil-Parroċċa tal-Katidral. Hija, Dun Franġisk miet fit-3 ta' Awissu, 1962. Sa dak iż-żmien kien dan hija li kien mgħobbi b'din ir-responsabbiltà. Wara l-mewt ta' hija, l-Isqof Guzeppi Pace kien talabni biex nitgħabba b'din il-kariga jien u dan ifisser li 'de facto' jien ilni arċipriet 25 sena għalkemm 'de jure' din il-kura ta' l-erwieh tghabbejt biha fil-15 ta' Mejju 1976 — il-jum tal-pussess tiegħi bhala Arċipriet tal-parroċċa tal-Katidral.

STRUTTURA MONOLITIKA

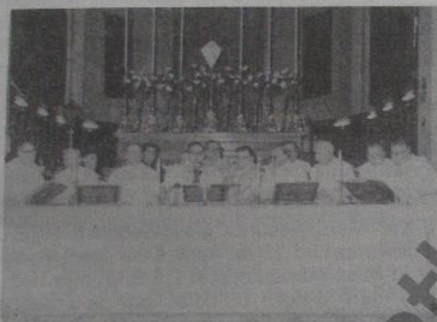
Fl-1962, il-Knisja f'Għawdex u fi kwazi d-dinja kollha kienet għadha wisq monolitika fl-istruttura tagħha. Ir-riġa ta' istituzzjonalizmu esaġerat kienet għadha tinxamm sewwa fil-Knisja. Kienet għadha aktar **centripeta** milli **centrifuga**, kienet jiġifieri aktar centralizzata, milli tfittex biex miċ-ċentru tghaddi għall-periferija. Meta bdejt din il-hidma pastorali fil-Katidral, id-dimensjoni piramidika tal-Knisja kienet għadha qawwija hafna u anki f'Għawdex, kienet għadha tinħass sewwa. Kemm kemm ma kenitx beżgħana l-Knisja f'Għawdex f'dan iż-żmien li tipprezenta lilha nfisha bhala 'open-circle' biex fiha jidhru anki l-lajċi halli jagħtu u joffru l-kontribut tagħhom għat-tmexxija tagħha. Kulhadd jammetti li qabel il-Konċilju Vatikan II, l-istruttura piramidika tal-Knisja kienet tiddomina x-xena kollha ta' kull fejn tkun. Fqira kienet għadha l-idea dak iż-żmien li l-lajċi m'humjex numri fil-Knisja, imma huma flimkien mal-Papa, ma' l-Isqofijiet, is-sacerdoti u r-religjużi li jiffurmaw il-Knisja. Dak iż-żmien il-Papa Piju XII (miet fl-1958) kien għa beda jazzarda jghid li l-lajċi ma humjex fil-Knisja, imma l-istess Knisja. U għalkemm il-Papa Gwanni XXIII

kien diġà beda jiftah it-twieqi biex fil-Knisja tghaddi arja friska u tfarfarha mill-għabra li kienet ingemgħet fuqha, iżda l-'art' tal-istess Knisja kienet għadha wisq iebsa biex taħdimha u taċċetta li l-lajċi huma l-vuċi tal-Knisja fid-dinja u l-vuċi tad-dinja fil-Knisja. F'dak iż-żmien ma kienx faċli li tikkonvinċi lill-poplu li l-Knisja għandha x'tgħalliem lid-dinja u hi għandha wkoll x'tigħalliem mill-istess dinja. L-idea li l-Poplu t'Alla jiffirma l-Knisja kienet għadha ma rabbiex egħruq sodi biżżejjed.

Din il-mentalità kelli niret meta pastoralment hadt 'over' wara hija Dun Franġisk fil-parroċċa tal-Katidral. Iżda z-ziffa ta' aġġornament kienet ukoll bdiet tinħass. Difatti fil-11 ta' Ottubru, 1962, il-Papa Gwanni XXIII fetaħ ufficielment il-Konċilju Vatikan II, li għab miegħu bosta tibdiliet għall-ahjar. Ma kenitx haġa faċli li minn Knisja tradizzjonali u ornamentalni tghaddi għall-Knisja funzjonali. Sa qabel il-Konċilju Vatikan II, ir-rwol tal-Kappillan fil-Parroċċa kien pjuttost hafif. Fil-fatt il-Kappillan kien jeżisti aktar biex jagħti l-ordinjet u jsib min iservih milli biex joffri s-servizzi tiegħu lill-parroċċani li għandu fit-territorju tiegħu. Jien stess inħoss li l-hidma pastorali tiegħi fil-Katidral kienet ferm aktar faċli minn dik tal-lum. F'dak iż-żmien, ix-xogħol tal-Kappillan kien li jordna lil xi qassisin biex jipriedkaw f'ċerti okkażjonijiet u jagħmel l-omelija fil-quddiesa tal-Hadd. Dik il-habta l-Kappillan biss kien jagħmel l-omelija fil-quddiesa ta' Jum il-Mulej. Mill-bqija kollox jimxi waħdu mingħajr hafna nkwieta. In-nies kienet tiġi l-Knisja mingħajr il-hafna appelli u stedinet bil-miktub li jsirulhom illum. Haġja ta' Kappillan dak iż-żmien kienet żgur aktar paċifika

milli hija l'illum. U dan ifisser fl-istess hin li kien aktar diffiċli għalija biex ngħaddi minn dan il-perjodu transitorju: mill-hidma pastorali ta' qabel il-Konċilju għall-hidma pastorali ta' wara l-Konċilju Vatikan II, fis-sens li jien ridt nikkonvinci lill-membri tal-Komunità parrokkjali tal-Katidral li issa ma għadhomx aktar stmati bħala oġġett tal-hidma pastorali, imma huma wkoll għandhom iħossuhom bħala suġġett tal-hidma pastorali. Aspett pastorali li fuqu f'it li xejn kienet tagħmel il-Knisja qabel il-Konċilju Vatikan II: li-lajci jridu jħossuhom ukoll responsabbli mill-iżvilupp shih tal-bniedem li jgħammar fi hdan il-kommunità nisranija tagħhom.

Wahda mill-ewwel Konċelebrazzjonijiet li saru fil-Katidral (1967)

LITURĠIJA

Il-Konċilju Vatikan II wettaq riforma kbira fil-Liturġija. Bis-saħha tagħha fil-liturġija saru hafna bidliet. Dan l-aġġornament fil-Liturġija ma sarx biex jissodisfa t-tendenza psikoloġika għall-kambjamenti li jhoss fih il-bniedem, imma biex il-funzjonijiet liturġiċi jkunu jappellaw għan-nies taż-żmien li fih tkun tgħix il-Knisja. Kellu raġun Fr. B. Haring josserva li kieku ma kenitx ir-riforma li l-Konċilju Vatikan II ġab fil-Liturġija, kieku l-knejjes tagħna llum huma battala għax hadd m'hu se jiġi l-knisja biex issa-ċerdot li jkun imexxi l-funzjoni jkellmu b'lingwa li ma jifhimx.

Wahda minn dawn ir-riformi li ġab il-Konċilju kienet dik li dahhal mill-ġdid fil-Knisja l-Konċelebrazzjoni. Niftakar li kont thabatt bis-shih ma' l-Isqof G. Pace biex fil-Katidral nintroduċu din il-Konċelebrazzjoni. U fl-aħħar wasalt għal dan l-iskop. Kien difatti d-29 t'April, 1966, li fil-Katidral inżammet l-ewwel Konċelebrazzjoni li

giet immexxija mill-Arċidjaku ta' dak iż-żmien, Mons. Pawlu Cauchi. Kont ġibt mill-Oratorju Don Bosco xi bankijiet biex fuq il-Presbiterju seta' jintrema artal proviżorju. L-okkazzjoni ta' din il-Konċelebrazzjoni kienet eġġuq l-10 snin minn meta s-Socjetà Filarmonika 'Leone' irregalat lill-parroċċa tal-Katidral l-istatwa sabiha ta' l-Assunta. (Għid ta' l-Assunta 1966, p.6).

MAGHMUDIJIET

In-numru tal-magħmudijiet fil-Katidral kiber hafna mill-1956 'l hawn. Fil-fatt bejn Awissu 1962 sa Awissu ta' din is-sena, 1987, jiġifieri dawn l-aħħar 25 sena minn mindu bdejt il-hidma pastorali fil-Katidral saru 915 magħmudija. Il-Konċilju bis-saħha tal-Kostituzzjoni dwar il-liturġija dahhal rit ġdid fl-amministrazzjoni ta' dan is-Sagrament. Illum il-ġenituri u l-parrini tat-tarbija li titgħammed m'għadhomx aktar spettaturi passivi, imma jridu wkoll jieħdu sehem f'din il-funzjoni liturġika. Fil-parroċċa tal-Katidral l-ewwel magħmudija bir-rit il-ġdid saret minni fis-7-5-1970 meta l-istess rit kien

L-ewwel Magħmudija li saret bir-rit il-ġdid

għadu ma ġiex ippubblikat formalment. Minn dak in-nhar 'l hawn bdiet ukoll il-katekezi lill-ġenituri li kellhom uliedhom għall-magħmudija. Illum il-ġenituri jeħtieġ li jkunu jafu għal liema responsabilitajiet deħlin qabel iġġamdu t-trabi tagħhom għax li wliedhom jirċievu l-magħmudija mhux biżżejjed għas-salvazzjoni tagħhom, imma wisq aktar minn hekk hu meħtieġ li huma jgħixu din il-Magħmudija.

L-EWWEL TQARBINA

L-Ewwel Tqarbina fil-parroċċa tal-Katidral dawn l-aħħar 25 sena bdiet tinzamm fuq livell

Ritratt antik tat-tfal ta' l-Ewwel Tqarbina

dejjem oghla pastoralment. Il-preparazzjoni kemm tal-ġenituri kif ukoll ta' wliedhom tibda minn kmieni. Difatti f'dawn l-aħħar snin, it-tfal ta' l-Ewwel Tqarbina jkollhom fiċ-Ċentru Parrokkjali laqgħa speċjali ta' kull xahar, kif ukoll xi laqgħat oħra meta tkun qorbot il-ġurnata ta' l-Ewwel Tqarbina. Il-ġenituri tagħhom, xejn anqas, kien ikollhom minn dawn il-laqgħat. Wahda minnhom tinzamm fl-Avent, oħra fir-Randan u mbagħad laqgħat oħra qabel il-Jum ta' l-Ewwel Tqarbina ta' wliedhom. Illum l-Ewwel Tqarbina saret ġrajja importanti fil-ħajja pastorali tal-Parroċċa tal-Katidral kif fil-fatt għandha tkun il-għaliex dawn it-tfal ta' l-Ewwel Tqarbina bħala membri adulti tal-Kommunità Parrokkjali jibdwu jiehdu sehem fiċ-Ċelebrazzjoni Ewkaristika mhux biss b'mod ħaj, mifhum u kummunitarju, imma wkoll sħiħ.

IL-GRIŻMA TA' L-ISQOF

Data oħra importanti fil-ħajja tal-parroċċa hija bla dubju ta' xejn il-ġurnata li fiha t-tfal ta' din il-kommunità nisranija jirċievu s-Sagrament tal-Konfermazzjoni. Matul dawn l-aħħar 25 sena saru żviluppi kbar fil-preparazzjoni ta' dawn it-tfal biex jirċievu dan is-Sagrament tant importanti fil-ħajja tagħhom, għax dan hu Sagrament li jagħmel lil dawn it-tfal Adulti fil-ħajja nisranija. B'dan is-Sagrament dawn it-tfal jikkonfermaw li jwettqu l-wegħdiet li dak inhar tal-Magħmudija dahlu għalihom il-ġenituri tagħhom f'isimhom. Wegħdiet dawn li bihom jiehdu lix-xitan u l-ġibdjet tiegħu fil-ħajja tagħhom u fl-istess hin juru bl-għemejjel il-fidi tagħhom f'Alla u fil-veritajiet l-oħra tal-fidi.

Illum dawn it-tfal li jkollhom madwar 10 snin

qabel jirċievu dan is-Sagrament tal-Griżma ta' l-Isqof, issirilhom thejji intensiva u fit-tul. Huma jiġu mhux biss ippreparati b'katekezi xierqa, imma wkoll mit-tagħlim iġhaddu għall-prattika billi jsarrfu f'egħmejjel it-tagħlim li jkun qegħdin jirċievu. Biex insemmu eżempju wiehed biss, dawn it-tfal mhux l-Ewwel darba għamlu 'żajjar lill-morda fil-parroċċa biex jifhemu aħjar li huma mhux membri fil-Knisja, imma parti mill-Knisja. Dan l-aħħar ukoll fil-jum li fih dawn it-tfal jirċievu dan is-Sagrament qegħdin jagħmlu servizz paraliturgiku li permezz tiegħu jwasslu t-tagħlim dwar dan is-Sagrament tal-Griżma ta' l-Isqof. L-istess tfal ukoll f'din il-ġurnata joffru xi flus milli jkollhom imfaddlin għat-tfal ta' l-Istituti tal-Karità li għandna fid-Djoċesi. F'dawn l-aħħar snin ukoll qajt id-drawwa li fuq il-Presbiterju jkun hemm ruxxmata ta' fotografi jiġru bil-konsegwenza li kienu jtellfu l-attenzjoni tal-poplu minn dak li jkun qed isir waqt l-amministrazzjoni ta' dan is-sagrament.

IL-KOR 'MARIA ASSUNTA'

Il-Kor 'Maria Assunta' ġie mwaqqaf fl-1968 u ġie nawgurat fid-29 ta' April. Kont jien li avvici-najt lil Miss Maria Zammit L.R.S.M. biex tiehu hsieb dan il-Kor. U bdiet din is-sinjorina tgħallim lil xi tfajliet il-kant bil-Malti wara xi appelli li jien kont għamilt imma fuq l-artal. Niftakar li n-nies kollha li kienu preżenti għall-ewwel darba li deher dan il-kor fil-pubbliku ikoll kemm huma baqgħu mistagħġba bil-perfezzjoni tal-kant li dan il-kor kien offra. Niftakar ukoll li fl-1968 kont ġejt intervistat għal-'Leħen is-Sewwa' (tat-22 ta' Mejju, 1968) mis-Seminaris-

L-ewwel ritratt tal-Kor 'Maria Assunta' fis-sena 1968

ta Anton Sultana (illum Arcipriet tal-Qala) dwar dan il-Kor. F'din l-intervista jien kont gejt mistoqsija kif u meta ġieni l-ħsieb li nwaqqaf dan il-Kor. Għal din il-mistoqsija jien kont wegħibt b'dan il-mod: "Wara l-pubblikazzjoni tal-Kostitutazzjoni 'Sacrosanctum Concilium' dwar il-liturġija, kull parroċċa għandu jkollha Kor tagħha sabieħ il-funzjonijiet liturġiċi jiehdu aktar kulur u l-fidili jiksbu aktar frott u jiehdu sehem aktar intelligenti fil-liturġija. Dan kien il-ħsieb ewlieni li għaħalni nwaqqfu dan il-Kor". Dan il-kor għadu jeżisti u għadu joffri hafna servizzi kemm fuq bażi parrokkjali kif ukoll fuq bażi kapitulari. Biżżejjed ingħid li dan il-Kor joffri l-kant kollu bil-Malti li titlob il-Liturġija fil-Gimgha Mqaddsa. F'dawn iż-żminijiet jien dejjem kont f'kontatt kontinwu ma' Patri Bert Borg O.S.A. li kien jiehu ħsieb jimmużika l-kant liturġiku li kienet titlob ir-riforma tal-Kostitutazzjoni dwar il-Liturġija tal-Konċilju Vatikan II. Fil-fatt kien dejjem jibgħatli l-karti kollha mużikali tal-kant bil-Malti li kienet toħroġ il-Kummissjoni Provincjali tal-Liturġija. Sal-lum hafna minn dan il-kant għadu jtkanta għax tassew hu kant kif titlob ir-riforma Liturġika kontemporanja.

GHOSRIEN

Sa mill-1968 ukoll bdew jtkantaw għosrien bil-Malti kif titlob il-Kostitutazzjoni dwar il-Liturġija tal-Konċilju Vatikan II. Kien l-imsemmi Patri Bert li kien ha ħsieb jimmużikali xi salmi għall-ghosrien kantati bil-Malti. Qatt qabel ma kien għadhom tkantaw għosrien bil-vernakulari għax sa l-1965 kien għad m'hemmx permess mill-Knisja. Evidenti l-iskop kien li l-poplu, l-assemblea liturġika, tiehu sehem anki fit-talba ta' filgħaxija billi tkanta għax il-Poplu t'Alla kollu kemm hu għandu jiehu sehem fil-Liturġija tas-Sigħat. Aktar tard anki l-ghosrien pontifikali bdew jtkantaw bil-Malti fuq mużika ġdida tal-Maestro di Capella tal-Katidral, il-Kan. Dun Martin Portelli. Illum l-ghosrien kollha li fihom jiehu sehem l-iskop jtkantaw bil-Malti. Il-poplu hemm b'żonn li jifhem aktar li dawn l-ghosrien qegħdin jtkantaw bil-Malti biex fihom huwa jiehu sehem u jikkonvinċi lilu nnifsu li dawn huma wkoll hwejjeġ meħtieġa għall-formazzjoni kontinwata tiegħu spiritwali. Anki s-salmi ta' l-Uffiċċju tal-Qari tal-Lejl tal-Milied bdew jtkantaw bil-Malti sa minn hafna snin ilu kif ukoll kant iehor li kollu kemm hu ġie mmużikat minn Patri Bert Borg, Agostinjan.

Il-parroċċa tal-Katidral kienet wahda minn ta' quddiem nett biex ma ngħidx l-ewwel wahda li

introduċiet il-quddies kantat bil-Malti, dejjem kif titlob ir-riforma liturġika. Hawnekk ukoll ta' min isemmi ż-żwiegijiet li bdew isiru bir-rit il-ġdid fil-Katidral. Kienet ukoll il-parroċċa tal-Katidral li żewġet għall-ewwel darba bir-rit il-ġdid fid-9 ta' Mejju, 1970 lill-koppja Lino Hili - Pauline Grech. U sal-lum f'dawn iż-żwiegijiet, il-kant kollu jsir bil-Malti bil-partecipazzjoni tal-Kor 'Maria Assunta'. Ma tantx kienet haġa faċli li ddaħhal dan ir-rit il-ġdid taż-żwieġ fil-parroċċa. U din hija haġa l-aktar loġika għax mhux la kemm tbiddel il-mentalità ta' mijiet u mijiet ta' snin. Għalkemm illum fadal xi wħud li jridu jirritornaw għal dak li kien isir qabel il-Konċilju Vatikan II dawn huma l-eċċezzjonijiet li jagħmlu ċerta insistenza fuq ċerti riti li illum għadda żmienhom u ma jagħmlux sens aktar. Fid-dinja mhux possibbli li kolloxx ikun 'plain sailing'. F'kull inizjattiva li wieħed jiehu, dejjem jiltaqa' ma' xi tfixkil. Din hi biċċa mill-hajja.

L-ewwel żwieġ bir-rit il-ġdid fil-Katidral.
L-gharus jiqarben mill-Kalċi

GIMGHAT SPEĊJALI

Kont jien li fil-parroċċa tal-Katidral daħħalt ċerti Gimghat biex inżomm il-parroċċa dejjem hajja. Difatti fi Frar tiġi ċelebrata l-Gimgha tal-Parroċċa (bdiet fis-sena 1978) li fiha jsiru bosta attivitajiet pastorali, kulturali, filantropiċi u rikreattivi. F'din il-Gimgha jiġu milhuqin kważi l-membri kollha tal-parroċċa. F'Mejju wkoll ilha tinżamm il-Gimgha Ewkaristiko-Liturġika. Kienet il-parroċċa tal-Katidral li bdiet l-ewwel tiċċelebra din il-Gimgha li fiha jiġu amministrati bosta sacramenti. Gie li f'din il-Gimgha ġew amministrati s-7 sacramenti. Hawnekk ta' min isemmi li l-Espożizzjoni Solenni bdiet tinżamm f'egħluq din il-Gimgha. Qabel il-Kwaranturi kienu jsiru fl-aħħar tliet ijiem tas-sena. Iżda mill-

1965 il-Kwaranturi bdew isiru l-Hadd ta' fuq l-Axxensjoni fuq talba li jien kont ghamilt lill-Isqof Mons. G. Pace. Minn dak in-nhar 'l hawn, dawn il-jiem hadu xejra għall-ahjar u bdiet ukoll issir il-Purċissjoni Ewkaristika mat-triqat prinċipali tar-Rabat għaliex sas-sena 1965 din il-purċissjoni ma kienitx tinzamm bħala eghluq ta' din l-Spożizzjoni Solenni.

Il-granet tal-festa huma wkoll mezz qawwi biex iżżomm lill-parroċċa f' 'tempo forte' bħalma jgħidu t-Taljani. Dawn l-ahħar 25 sena kibret hafna l-festa ta' Santa Marija fil-Knisja Katidrali. Kibret fis-sens li fil-granet ta' qabel il-festa mhux bħal qabel jiġi sacerdot iqqades u jippriedka għal ħmistax-il gurnata wara xulxin u kolloxx jimxi waħdu, qisha kienet festa komputerrizzata. Illum il-festa li tibda mit-30 ta' Lulju toffri okkażjoni sabiha biex fiha jiehdu sehem il-membri kollha tal-komunità parrokkjali. L-attivitajiet li jsiru f'dawn il-granet jinvolvu lis-sacerdoti, lir-religjużi nisa, lill-membri ta' l-għaqdiet, lill-grupp tal-vokazzjonijiet, lill-ġenituri, lill-miżżewġin, liż-żgħażaġh, lit-tfal, lill-morda u anki lill-anzjani.

Fl-1976 introducejt ukoll il-Mini Missjoni fix-xahar ta' Novembru li tikkonsisti f'Ġimgha ta' priedki u laqgħat għall-miżżewġin, għall-irġiel, għan-nisa, għaž-żgħażaġh kif ukoll għat-tfal. Din il-missjoni li llum kisbet ċerta popolarità qiegħda sservi wkoll halli tagħti lill-parroċċa injezzjoni biex iżżommha hajja. Il-parroċċa wkoll tal-Katidral sa mis-sena 1970 bdiet torganizza l-Ġimgha Bibblika li kienet tinzamm fil-granet ta' qabel il-Milied. Matulha kienu jsiru bosta attivitajiet bibbliċi bħalma huma servizz bibbliku tal-Kelma t'Alla u xi kwizz bibbliku għat-tfal. Din il-ġimgha daż-żmien qiegħda ssir

Fil-Ġimgha Ewkaristika u Liturġika jiġu mghammdin bosta trabi

f'Jannar biex inkunu konformi mad-direttivi djoċesani. L-ahħar, iżda mhux l-inqas, il-Purċissjoni tal-Passjoni f'ghamla ta' Pageant Bibbliku li harget mill-Katidral għall-ewwel darba fl-1968 kienet, għadha u nittama li tibqa' inċentiv qawwi li jiċċarġja l-batterija tal-hajja pastoral tal-Katidral. Għalkemm din il-purċissjoni tinvolvi hafna hsieb, xogħol u organizzazzjoni, madankollu, tfakkar b'mod qawwi lill-parruċċani tal-Katidral li huma membri ta' komunità li fiha jehtieg li jaħdmu id f'id. Veru li purċissjoni bħal din hi parti mir-religjożità popolari, imma daqstant iehor huwa veru li meta tinkwadraha fil-kuntest ta' dak li titlob il-hajja nisanija wara l-Koncilju, din il-purċissjoni fadlilha wkoll il-valur tagħha.

Ir-ritratt juri l-Knisja Katidrali waqt waħda mis-serati kulturali bis-sehem tal-Kor u tal-banda ċittadina 'Leone'

L-ASPETT KULTURALI

L-aspett kulturali fil-Parroċċa tal-Katidral f'dawn l-ahħar 25 sena ma kienx xi fenomenu marginali jew xi grajja limitata għal darba kull għaxar snin. Il-hidma kulturali fil-hajja ta' din il-parroċċa mill-Koncilju Vatikan II 'l hawn hadet mhux biss spinta 'l quddiem imma saret ukoll normalità u regolarità fil-kalendarju ta' l-attivitajiet li ta' kull sena jitwettqu f'din il-parroċċa. Din it-tendenza fil-parroċċa tal-Katidral ma setgħetx ma tinhasxx sewwa f'dawn l-ahħar snin il-għaliex fid-dinja ta' llum ma tistax tibni tabilhaqq komunità parrokkjali post-konciljari mingħajr ma tagħti lill-kultura l-importanza li jixirqilha. Difatti l-istess Koncilju Vatikan II sostna bil-qawwa kollha: "Il-kultura tiegħu post mill-aqwa fis-sejha integrali tal-bniedem". (Kostituzzjoni Pastoral dwar il-Knisja fid-Dinja ta' Llum, 57). Dawn il-kelmiet jagħtu indikazzjoni ċara li fil-hsieb tal-Knisja l-fidi u l-vera kultura mhux biss m'humieqx f'konflitt bejniethom iżda huma komplimentari. Ma jistax ikollna tabilhaqq

Xena waqt wiehed mill-pageants tar-Randan

fil-bniedem żvilupp kulturali fil-veru sens tal-kelma jekk ruhu tibqa' sajma mir-rikkezzi spiritwali.

Dawn l-attivitajiet kulturali fil-qosor kienu jikkonsistu f'serati mużikali u letterarji, f'pageants, f'mimi reliġjużi, f'Ballati xeneġġati, f'wirjiet bibbliċi, artistici, liturgici, ecc., fi kwizzes, kompetizzjonijiet u f'diversi pubblikazzjonijiet. Din il-hidma kollha kulturali fil-parroċċa tal-Katidral tixhed tajjeb dak li sqarr il-Papa reċentement meta kien qed ikellem lin-nies ta' livell għoli kulturali: "Jekk intom tin-kwadraw il-kultura tagħkom fin-nomenklatura tal-Vanġelu, fil-Knisja intom issibu l-akbar alleata tagħkom."

OPRI FIL-KNISJA

Għalkemm biex tibni Knisja funzjonali, wiehed ma jridx jagħmel enfasi żejda fuq l-opri ornamentali fil-Knisja tal-ġebel, madankollu

Il-faċċata tal-knisja giet ornata b'disinni godda bid-dawl elettriku mid-Ditta Mompalao (1985)

dan ma jfissirx li jien ma għamiltx il-parti tiegħi biex jitwettqu xi whud minn dawn l-opri. Tajjeb li hawnhekk insemmu xi whud minnhom li wettqet il-parroċċa tal-Katidral f'dawn l-aħħar 25 sena: l-opra tal-linief tal-kristall (1965-66), it-tkomplija ta' l-opra tat-triehi rrakkmati li kien beda u kważi temm Mons. T. Gatt (1965-66), l-opra tal-bankun ta' S. Marija bl-ornati tal-bronż (1966); in-niċċa ta' l-irham ta' S. Marija (1966); l-opra tal-buqar u żewġ baċili tal-fidda (1966); l-opra tal-Baldakkin irrakkmati (1971); il-vintartal u l-gwarnic tal-fidda għall-artal tal-Kappella tas-Sagrament (1970); l-opri ta' l-istatwi tal-Gimgha l-Kbira (1968-70); kuruna ta' deheb mastizz fuq ras ix-xbieha ta' l-Assunta meqjuma fil-kwadru titulari (1975); l-opra taż-żewġ angli tal-bronż għal mađwar il-kwadru titulari inkurnat ta' l-Assunta (1979); l-opra tar-restawr (żebgħa u nduratura) ta' l-istatwa ta' l-Assunta (1980); l-opra ta' l-istellariju mzejjen bil-brillanti għal ras l-istatwa ta' l-Assunta (1981) u l-opra li l-faċċata tal-Knisja giet ornata b'disinni godda bid-dawl elettriku mid-Ditta Mompalao (1985), u l-opra tas-Sedja taċ-Ċelebrant (1987).

Veru li opri bħal dawn jibnu l-Knisja ornamentali u mhux il-Knisja funzjonali, il-Knisja haġja li għandha bħal 'gebla tax-xewka' lil Kristu. Iżda ftit jew wisq iġhinu wkoll b'xi mod biex għada pitghada naghmlu parti mill-Knisja bla tikmixa.

L-AKBAR SODISFAZZJON

Matul dawn l-aħħar 25 sena kellna nġaddu minn bosta maltemp. Fil-fatt kull inizzjattiva li tiehu u f'kull attività li twettaq iġġib magħha xoghol, taħbit, u wkoll inkwiet u wġieġ ta' ras. Iżda s-sodisfazzjon ta' dawn l-inizzjattivi qatt ma naqas. F'dan il-kwart ta' seklu fil-parroċċa tal-Katidral kważi kollu għexnih fin-nomenklatura ta' l-agġornament li ġab miegħu l-Konċilju Vatikan II u b'veru agġornament ma nifhmux perjodu ta' akkomodazzjoni li jwassal għas-sekularizzazzjoni tal-parroċċa, imma jfisser apertura missjunarja u evanġelika għas-salvazzjoni integrali tal-bniedem. Missjoni bħal din ma setgħetx ma iġġibx magħha taħbit imma wkoll sodisfazzjon. Iżda x'uhud minn dawn l-attivitajiet li organizzajt u x'uhud mill-inizzjattivi li dahħalt fil-parroċċa hallew fija sodisfazzjon aktar minn oħrajn. U dawn huma:

* Il-festi kbar li saru fl-1975 fl-okkazzjoni ta' l-inkurunazzjoni tax-xbieha ta' l-Assunta meqjuma fil-kwadru titulari tal-Katidral. Fiha, barra mir-Rev.mu Kapitolu ta' l-istess Katidral,

Wara l-Inkurunazzjoni tal-Kwadru Titulari

Ħadu sehem 5 Isqfijiet kif ukoll il-Kardinal Franco Seper li nkuruna din ix-xbieha b'kuruna tad-deheb.

* Il-festi wkoll kbar li saru fl-1981 biex ifakkru eġġluq il-25 sena minn meta s-Socjetà Filarmònika 'Leone' irregalat lill-parroċċa tal-Katidral l-Istatwa sabiha ta' Marija Assunta. Fost il-ħafna attivitajiet li saru, gie mqiegħed f'ras l-istatwa ta' l-Assunta, stellarju ġdid imzejjen bil-brillanti.

* L-inawgurazzjoni ta' Ċentru Parrokkjali fl-1982 biex infakkar b'mod ħaj eġġluq il-25 sena mill-Ordinazzjoni Saċerdotali tiegħi. Il-parroċċa kellha titgħabba b'piz kbir finanzjarju għal dan l-

iskop. Mhux inqas minn Lm2000 trid toħroġ kull sena l-parroċċa biex iżżomm dan iċ-Ċentru. Għalkemm għall-parroċċa, somma ta' flus bħal din hi iebesha ħafna, iżda min-naħa l-oħra hemm is-sodisfazzjoni li kull kategorija tal-Komunità Parrokkjali qed tibbenefika minnu

L-inawgurazzjoni taċ-Ċentru Parrokkjali tal-Katidral

* L-introduzzjoni tat-Talba ta' Sbiħ il-Jum integrat mal-Konċelebrazzjoni Konventwali ta' kull nhar ta' Hadd. Fl-1982 ukoll biex inħalli 'souvenir' mhux tal-karti jew xi materjal mejjiet ieħor imma 'souvenir' ħaj jiena kont ktibt l-Rev.mu Kapitu biex tidfoll din l-inizjattiva. Din it-talba giet milqugħa bil-qalb. Jien stess f'din iċ-ċirkustanza kont kellimt lill-membri ta' l-għaqdiet biex inizjattiva bħal din jaġġtuha l-importanza li jistħoqqilha fl-era post-konċiljari. Għalkemm in-numru tal-lajċi jista' jkun ferm akbar għal inizjattiva bħal din, madankollu wieħed ma jaqtax qalbu.

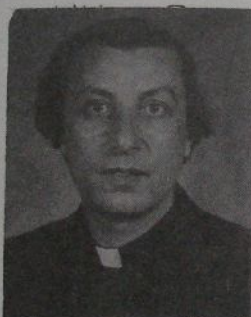

Il-Ftuħ tal-'Catholic Bookshop'

* L-inawgurazzjoni ta' 'Catholic Bookshop' anness maċ-Ċentru Parrokkjali fl-1983. Fi żmienna, kien ilu jinhass il-bżonn ta' dan il-Bookshop. Illum flok wieħed għandna tnejn. Dan il-ħanut żgħir li mela lakuna li kienet ilha

tinhaas għall-iżvilupp tal-hajja pastorali. Għa għaddew aktar minn 4 snin mill-ftuh tiegħu. Għalkemm id-diffikultajiet ma jonqsux, iżda żgur li dan il-*'Catholic Bookshop'* qed jilhaq l-iskop tiegħu.

* It-twaqqif u l-bini tal-Bibljoteka Parrokkjali li giet miftuħa uffiċjalment minn Mons. Isqof N. Cauchi fit-22-12-1979. Illum din il-Bibljoteka tinsab ukoll fiċ-*Centru Parrokkjali* u tngodd 'il fuq minn 10,000 ktieb. Bosta kienu dawk li għamlu donazzjonijiet ta' kotba lil din il-Bibljoteka. Iżda ried ikun Fr. Tony Mercieca, saċerdot tal-parroċċa tal-Katidral, li qed jaħdem

Fr. Tony Mercieca, il-benefattur ewlieni tal-Bibljoteka Parrokkjali

pastoralment fl-Amerika, biex din il-Bibljoteka illum hija waħda mill-aqwa li għandna f'Malta u f'Għawdex. Fil-fatt kien dan Fr. Tony li bagħat u għadu jibgħat mill-Istati Uniti hafna minn dawn il-kotba. U ried ikun ukoll is-Sur Anton Farrugia, il-Bibljotekarju preżenti, biex din il-Bibljoteka illum qed tiffunzjona b'mod xjentifiku u anki b'mod effiċjenti. Fil-fatt illum huma hafna l-

Għawdxin u mhux biss il-parruċċani li qegħdin jisselfu kotba minn din il-Bibljoteka Parrokkjali għall-qari. Dan għaliya personalment hu ta' sodisfazzjon kbir.

L-AHHAR KELMA

L-aħħar kelma tiegħi hi ta' radd il-hajr lil Alla li min jaf kemm waqaf miegħi matul dawn il-25 sena. Mingħajr l-għajnuna tiegħu ma stajtx inwettagħ xejn. Radd ta' hajr lill-Verġni Marija Assunta li bis-saħħa tal-funzjoni subordinata tagħha fl-opra tal-Fidwa żgur li ma nagsitx li tidhol għaliya quddiem Binha Gesù f'din il-hidma pastorali. Radd ta' hajr ukoll lil Mons. Isqof N. Cauchi li fih dejjem sibt il-bastun li fuqu stajt nistrieħ f'din il-missjoni qaddisa tiegħi. U fl-aħħar iżda mhux l-inqas inrodd hajr lill-membri tal-*Presbiterju* u tal-*Kunsill Parrokkjali* li offrew servizzi mhux ċkejknin biex stajt nagħti n-nifs tal-hajja lill-parroċċa tal-Katidral u nwaqqafha mill-ġdid fuq saqajha. Jien inxebbah lill-Arċipriet jew lill-Kappillan f'parroċċa ma' surmast tal-mużika jew tal-banda. Dan is-surmast waħdu ma jagħmel xejn, allavolja jkollu l-bakketta f'idu. Jeħtiegħ bosta persuni attivi oħrajn. Fuq kollox dawn il-persuni jeħtiegħ li jkollhom l-istrument, imma strumenti differenti. Imbagħad il-funzjoni ta' dan is-surmast tista' tagħmel sens u toħloq armonija fil-widnejn bil-ħoss. Hekk ukoll l-Arċipriet jew il-Kappillan fil-parroċċa. Mingħajr l-għajnuna tas-saċerdoti u ta' bosta lajċi għandu idejha marbuta b'mod li ma jista' jwettaq kważi xejn. U dan kollu jfisser li jekk jien wasalt biex inwettagħ din il-hidma pastorali kollha matul dawn il-25 sena, dan għar-raġuni li jien sibt il-koperazzjoni u kollaborazzjoni tas-saċerdoti u ta' bosta lajċi. Jalla din l-għajnuna tiżdied biex l-orjentazzjoni lejn is-sema tal-parruċċani kollha bħala pellegrini eskatoloġiċi, tibqa' miexja f'direzzjoni tajba bil-konsegwenza tal-kisba ta' l-oghla valur: Alla nnifsu.

**QRARA U TOARBINA
F'JUM SANTA MARIJA
HUMA L-ISBAH RIGAL LI NISTGHU NOFFRU LILL-ASSUNTA**

1 ta' Awissu,
1986

Kronaka tal-

BIDU TAL-HAJJA NISRANIJA

Nru.	Data tal-Magħmudija	Isem it-Tarbija	Isem u Kunjom il-Genituri
1.	3- 8-86	Alan	Joe u Helen Cini
2.	3- 8-86	Lucienne	Loretu u Rita Vella
3.	10- 8-86	Mark	John u Paċenzja Caruana
4.	31- 8-86	Mario	Grazio u Carmen Rose Vella
5.	31- 8-86	Anthony	Raymond u Lora Galea
6.	4- 9-86	Melanie	Frankie u Anna Rita Muscat.
7.	7- 9-86	Manrico	Eugene u Gesualda Bugeja.
8.	14- 9-86	Adrian	Ewkaristiku u Jane Grech.
9.	14- 9-86	Melissa	Joseph u Marisa Tabone.
10.	21- 9-86	Emily Margaret	Teddy u Frances Vella.
11.	22-10-86	Joseph	John u Anna Bartolo.
12.	16-11-86	George	Anthony u Antonia Spiteri.
13.	21-11-86	Frans	Mario u Victoria Kitcher.
14.	30-11-86	Joseph-Vincent	Joseph u Rita Refalo.
15.	17-12-86	Micheline	Henry u Maria Magrin.
16.	21-12-86	Maria	Mario u Agnes Caruana.
17.	21-12-86	Marita	John u Frances Cassar.
18.	4- 1-87	Mark Philip	Mario u Marlene Schembri.
19.	11- 1-87	Daniel	Thomas u Sylvia D'Anastasi.
20.	8- 2-87	Catherine	John u M' Lourdes Dimech.
21.	10- 2-87	Jean-Paul	Teddy u M' Grace Xerri.
22.	22- 2-87	Gerard	Carmel u Mariella Abela.
23.	22- 2-87	Christiana	Stephen u Josephine Farrugia.
24.	2- 3-87	Lara	Effie u Louise Mompalao.
25.	8- 3-87	Juston	Anton u Salvina Vella
26.	19- 4-87	Angele-Marie	Charles u Josephine Haber.
27.	26- 4-87	Joseph	Joe u Luigia Caruana.
28.	1- 5-87	Joanna	Emanuel u Maria Vella
29.	13- 6-87	Rosanna	Noel u Michelina Xerri.
30.	14- 6-87	Anthony	Jack u Tereza Bugeja.
31.	14- 6-87	Nadine	Leo u Gracie Sciortino.
32.	14- 6-87	Victoria-Martha	Carmelo u Gracie Cassar.
33.	28- 6-87	Charlene	Raymond u Salvina Micallef.
34.	28- 6-87	Nadia-Marie	Ridba u Maria Gamsedi.
35.	28- 6-87	Adrian	Joe u Doris Gatt.
36.	5- 7-87	Mark Anthony	Richard u Jane Zammit.

LISTA TA' TFAL TA' L-EWWEL TOARBINA 1986 — 1987

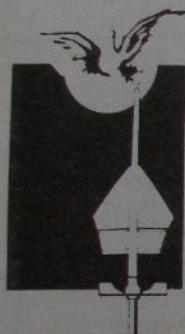
1. Attard Mark	Louis - Isabelle	14, Capuchin's St.
2. Attard Joseph	Gorg - Carmen	35, St. Domenic St.
3. Azzopardi Celine	Joe - M'Grace	NB Plot 14, Fomm il-Gir St.
4. Attard Mariella	Anthony - Maria	'S. Antonio House', Gilju St.
5. Azzopardi Marlene	Ludovico - Maria	17, Foreman St.
6. Azzopardi Maureen	Frederic - Carmen	'Is-Sliem', G. Ellul Mercer St.
7. Bajada Josef Karl	Emanuel - Pauline	Bl 1, K.B. Sannat St.
8. Bezzina Sharon	Joseph - Geltrude	196, St Ursula St.
9. Borg Matthew	Ronald - Josephine	'Jessica', St Ursula St.
10. Buttigieg Romina	Victor - Koncetta	Terraced Hse, Type 1, 4 Govt Hse, Sannat Rd.
11. Camilleri Kevin	John-Pacenzja	70, Mattia Preti St.
12. Camilleri Marvic	Victor - Rose	c/o Assumption St.
13. Cardona Mario	Mario - Pawla	Bl C, Flat 1, Sannat Rd.
14. Camilleri Joelle		N.B. Republic St.
15. Camilleri Manwel	Alfred - Giorgia Rita	6, Main Sq.
16. Cefai Rosemary	Sylvio - Grace	'Cefai House', Viani St.
17. Curmi Miriam	Emanuel - Mary	67, St George's St.
18. Debono Shawn	Saviour - Tereza	'Gawhra', Karlu Galea St.
19. Dimech Jennifer	John - M' Lourdes	'God Bless Canada', Sump St.
20. Dimech Lorna	Frank - Tereza	'Dimech House', Capuchin's St.
21. Gatt Lucian	Paul - Mary	9, Terraced Hse, Type 1, Sannat Rd.
22. Galea Carol	Carmel - Grace	'Vale View', Annunciation St.
23. Gatt Jason	Manwel - Beatrice	30, Capuchin's St.
24. Gauci Louis	Sylvio - Rose	St Domenic St.
25. Grech Johan	Carmel - Maria	'Ghedrin House', St Ursula St.
26. Grech Alison	Teddy - Josephine	'Checkmate', G. Ellul Mercer St.
27. Grech Josette	Carmelo - Carmen	N.B. Gilju St.
28. Grech Alvin	Joe - M'Dolores	'Sunflower', Annunciation St.
29. Magro Christian	John - Lynn	'Magro Court', Plot 3, N.B. Off St Mary St, M'Forn.
30. Mejlaq Malcolm J.	Joseph - Carmen	N.B. Antonio Mallia St.
31. Mercieca Joseph P	Gorg - Maria	87, Republic St.
32. Micallef Jonathan	Carmelo - Mary	Fl. 19, Govt. Hse Est. Sannat Rd.
33. Muscat Mark Anthony	John - Emilia	59, New St Off Capuchin's St.
34. Refalo Rowanna	Joseph - Frances	55, Republic St.
35. Schembri Mark	John - Pauline	'JohnPaul', Castle St.
36. Said Frances	Anthony - Victoria	Plot 74, Wied Sequer St.
37. Spiteri Josefa	Emanuel - Mary	41, St George's St.

38. Sultana Pauline
39. Vella Carlo
40. Vella Christian
41. Zammit Nicholas
42. Hili Silvan Mario
43. Zahra Frances Joseph
44. Psaila Alexia M.
45. Buttigieg Ruben
46. Portelli Jason
47. Grech Marika
48. Azzopardi Salvo
49. Bajada Neville
50. Bezzina Shyrl

Paul - Saveria
 Toni - Grace
 Vincent - Doreen
 John - Pawla
 Santu - Frances
 Paul - Josephine
 Frank - Rose
 Carmelo - Maria
 Gorg - M'Assunta
 Carmelo - Antida
 Joseph - Gorgina
 Frank - Josephine
 Joseph-Grace

'Saveria', By the Bastion Rd.
 Bl HA, Fl 3, Sannat Rd.
 N.B. New St Off Capuchin's St.
 'Zammit', Palm St.
 'Madonnina', Fomm il-Gir St.
 N.B. Republic St.
 14, Sir Paul Boffa St.
 'The Roses', 8th December St.
 'Qalb ta' Gesù, St Domenica St.
 34, St Ursula St.
 12, Wied Sara St.
 'Notre Dame', Sacred Heart St.
 'Canadian Paradise', Republic St.

TFAL TAL-GRIZMA — 1987

1. Apap Leo
2. Apap Miriam
3. Attard Christopher
4. Attard Joanna
5. Attard Lawrence
6. Attard Pierre
7. Buttigieg James
8. Borg Marlene
9. Calleja Frances
10. Cassar Joanne
11. Calleja Mark
12. Camilleri Peter P.
13. Debono Marthese
14. Debono Gin Eve
15. Debrincat Celine
16. Debrincat Marion
17. Farrugia Monica
18. Fenech Pauline
19. Fiteni Nathalie
20. Grima Michelle
21. Grech Diane
22. Grech Romina
23. Gauci Doreen
24. Mercieca Josephine
25. Mercieca Michelle
27. Said Franco
28. Vella Joseph

Colin - Antoinette
 Joseph - Maria
 Louis - Isabelle
 John - Victoria
 Nikol - Victoria
 Anthony - Maria
 Emanuel - Vincenza
 Edwin - Nancy
 Joseph - Grace
 Joseph - Mary
 Anthony - Antonia
 P. Paul - Josephine
 Anthony - Maria
 Emanuel - Josephine
 Saviour - Cettina
 Saviour - Cettina
 Paul - Maria
 Lorry - Mariella
 Anthony - Carmela
 Salvo - Maria
 Teddy - Josephine
 Salvo - M'Assunta
 Joseph - Cettina
 Joseph - Michelina
 Emanuel - Regina
 Mario - Carmela
 Francis - Rose

138, St Ursula St.
 27, By the Bastion St.
 14, Capuchin's St.
 'Nivinak', Republic St.
 12A, Library St.
 'St Antonio', Gilju St.
 Bl G, Flat 5, Sannat Rd.
 'Corner House', 3, Sannat Rd.
 'Ave Marija', Saghtar St.
 'Notre Dame', G. Ellul Mercer St.
 'Pentlands', Saghtar St.
 52, Xaghra St.
 Pl. 3, N.B. Fomm il-Gir St.
 17, 7th June 1919 St.
 50, St Ursula St.
 50, St. Ursula St.
 5, Sir Paul Boffa St.
 7, Terraced Hse Type 1, Sannat Rd.
 100, St. Ursula St.
 'God Bless Our House', Sannat St.
 'Checkmate', G. Ellul Mercer St.
 c/o 48 St George's St.
 'St Mary House', Sannat Rd.
 'Joslin House', Borg Gheritu St.
 N.B. Capuchin's St.
 42, Foreman St.
 'Maple Leaf', P. Magri St.

29. Vella Mark
30. Vella Marlin
31. Vella Ruben
32. Zammit Gabrielle
33. Zammit Laura
34. Zammit Ruth
35. Zammit Mark
36. Xerri Stephen
37. Spiteri Sandra

- Salvu - Salvina
 Salvu - Salvina
 Carmel - Mary
 Sylvio - Antonia
 Antonio - Nina
 Anthony - Konċetta
 Benny - Elisabeth
 Anthony - Rose
 Leli - Mary

- 'Madonnina', Sannat Rd.
 'Madonnina', Sannat Rd.
 16, 7th June 1919 St.
 8, Archp. Cassar St.
 Blk 1A, Flat 1, 8, Sannat Rd.
 13, 7th June 1919 St.
 'Madonna ta' Pinu', Ghedrin St.
 23, Kerċem St.
 41, St George's St.

Ismijiet ta' dawk li daħlu għall-Prokreazzjoni u t-Trobbija tal-Ulied bis-Sagrament taż-Żwieġ

Ismijiet ta' dawk li daħlu għall-Prokreazzjoni u t-Trobbija ta' l-Ulied bis-Sagrament taż-Żwieġ

- Lulju 86: Publius Borg u Doreen Abela.
 Awissu 86: Ridha Gammoridi u Marija Said.
 Awissu 86: Raymond Sultana u Tereža Vella.
 Settembru 86: Ronnie Bezzina u Pauline Xuereb.
 Martin Cutajar u Marthese Caruana.
 Carmelo Mercieca u Carmela Sultana.
 Alfred Buttigieg u Rose Rita Attard.
 Mario Azzopardi u Maria Mercieca.
 Dominic Fenech u M'Louise Vella.
 Ottubru 86: Paul Galea u Jacqueline Grech.
 Joseph Camilleri u Maria Abela.
 Alfred Fiteni u Coronata Zahra.
 Michael Attard u Maria Cassar.
 Dicembru 86: Noel Grech u Evelyn Portelli.
 Alfred Hili u Pawla Spiteri.
 Emanuel Vella u Maria Grima.
 Jannar 87: Teddy Caruana u Josephine Agius.
 Marzu 87: Dr Joseph Xuereb u Elsie Portelli.
 April: Carmelo Buttigieg u Gwanna Sultana.
 John Xuereb u Sylvana Grech.
 Mejju 87: Joseph Micallef u Vivienne Portelli.
 George Haber u M'Grace Vella.
 Gunju 87: Carmel Axiaq u Anna Xerri.

"Aghtihom

O Mulej

il-mistrieħ

ta'dejjem"

DAWK LI DAHLU JISSAFFEW FIL-PURGATORJU

1. Grech Michael	8 ta' Awissu, 86.
2. Vella Giorgia	26 ta' Awissu, 86.
3. Grech Rita	31 ta' Awissu, 86.
4. Mizzi Marija	13 ta' Settembru, 86.
5. Camenzuli Dolora	14 ta' Settembru, 86.
6. Kitty Gauci	7 ta' Ottubru, 86.
7. Pawla Sacco	11 ta' Ottubru, 86.
8. Joseph Mifsud	10 ta' Dicembru, 86.
9. George Cordina	25 ta' Dicembru, 86.
10. Carmelus Schembri	29 ta' Dicembru, 86.
11. Gaetanu Scicluna	31 ta' Dicembru, 86.
13. Josephine Grech	12 ta' Jannar, 87.
14. Gorg Schembri	16 ta' Jannar, 87.
15. Doreen Bonnici	18 ta' Jannar, 87.
16. Joseph Schembri	23 ta' Jannar, 87.
17. Grezzju Cutajar	1 ta' Frar, 87.
18. Marija Portelli	6 ta' Marzu, 87.
19. Laurence Debrincat	7 ta' Marzu, 87.
20. Carmela Debrincat	9 ta' Marzu, 87.
21. M'Grace Gatt	27 ta' Marzu, 87.
22. Mons. Guzeppi Debrincat	29 ta' Marzu, 87.
23. Salvina Tedesco	19 ta' April, 87.
24. Imperia Zammit	27 ta' April, 87.
25. Giovanna Grech	30 ta' April, 87.
26. Carmelo Zahra	7 ta' Mejju, 87.
27. Loreta Spiteri	23 ta' Mejju, 87.
28. Joseph Tabone	2 ta' Gunju, 87.
29. Tarcisju Gatt	29 ta' Gunju, 87.
30. Gorg Calleja	30 ta' Gunju, 87.
31. Adelina Muscat	10 ta' Lulju, 87.
32. Carmela Vella	14 ta' Lulju, 87.
33. M. Grazja Camilleri	23 ta' Lulju, 87.
34. Gaetana Grech	24 ta' Lulju, 87.
35. Joseph Mintoff	26 ta' Lulju, 87.

TONY'S STORE

JEW AHJAR

IL-MEKKA TA' L-GHAWDXIN
JOFFRI L-ORHOS PREZZIJET FUQ
KULL MA GHANDEK BŻONN FID-DAR

Tixtrix qabel tarā l-assortiment tagħna ta'

FRIDGES — COOKERS
WASHING MACHINES — LINEF
U MITT ELF HAĠA OHRO TA'
HTIEĠA JEW LUSSU GHAD-DAR
ISSIBNA MALAJR GHAX FIS-SAQAJN

25, IT-TOKK,

RABAT — GHAWDEX.

Ċempel: 556629.

BERGER CAR PAINTS

STORES:

114, MGR. P. PACE STREET,
VICTORIA, GOZO.
TEL. 551827.

RANK XEROX Copy Bureau

- Standard copying and duplicating
- Same size, reduction and enlargement of copies.
- Copying on one or both sides of paper
- Collating
- Copying onto many materials e.g. self-adhesive labels, overhead projection transparencies, bond letterheads, translucent paper and coloured paper
- Quality reproduction of photographs and halftones up to A3.
- Large scale copies of maps, design and drawings (same size, reductions & enlargements)
- Computer printout duplicated, reduced or enlarged
- FREE ADVICE on all reprographic and copying problems

Business hours:

Mon. to Fri. 7.30 to 12.00 and 2.30 to 6.30 Sat. 8.00 to 12.00
Kennedy Square, Victoria, Gozo. Tel. 553564

ATTIVITAJIET FIČ-ĊENTRU PARROKKJALI TAL-KATIDRAL GHAS-SENA 1986 - 87

A. ATTIVITAJIET PASTORALI REGOLARI:

1. Quddiesa fil-ġranet kollha tax-xogħol fid-9.30 a.m.
2. Quddiesa kull nhar ta' Sibt fil-5.30 p.m. għat-tfal.
3. Quddiesa kull nhar ta' Hadd u fil-festi fil-11.30 a.m.
4. Katekiżmu għall-kandidati tal-Grizma ta' l-Isqof, kemm lokali u kemm emigranti mis-Sur Anton Farrugia.
5. Konferenza ta' kull xahar għan-nisa fid-8.45 a.m. u għall-irġiel fis-6.00 p.m.
6. Laqgħa reliġjuża għaż-żgħażaġh kull ġimgħa.
7. Prayer meeting għaż-żgħażaġh darba fix-xahar.

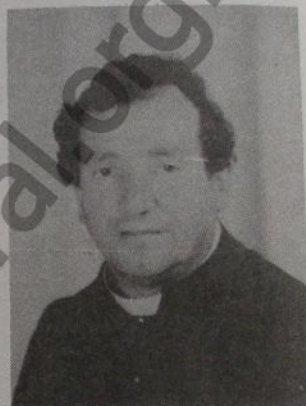
B. ATTIVITAJIET KULTURALI REGOLARI:

1. Kors tar-Reliġjon li jwassal għall-eżami tal-Matrikola.
2. Ftuħ tal-Bibljotheka Parrokkjali għall-pubbliku.
3. Servizzi ta' self ta' materjal mużikali, l-iktar self ta' 'cassettes' għall-pubbliku.
4. Ftuħ tal-Catholic Bookshop fil-ġranet kollha tax-xogħol fil-ghodu mit-8.00 sal-11.00 u filgħaxija mill-4.00 sas-7.00.

C. ATTIVITAJIET REGOLARI

FILANTROPIČI:

1. Kumitat Ċentrali tač-Ċentru Parrokkjali li jiehu hsieb l-amministrazzjoni tač-Ċentru flimkien mad-Direttur.
2. Kumitat taž-Żgħażaġh li flimkien ma' l-Arċipriet u d-Direttur tač-Ċentru, jiehu hsieb l-attivitajiet kollha għaż-Żgħażaġh.
3. Staff ta' żgħażaġh biex jiehu hsieb il-Librerija Parrokkjali.

Dun Gigor Grech, Direttur tač-Ċentru

4. Working team mill-membri tal-Ladies Circle biex jiehu hsieb jagħmlu xogħol b'xejn, b'riżq il-Bazaar u l-'Jumble Sale' li jsiru kull sena, f'Diċembru u Gunju rispettivament.
5. Working team li jiehu hsieb l-istampar ut-tqassim tal-Bullettin.
6. Working team li jiehu hsieb il-manutenzjoni tač-Ċentru.
7. Bord Editorjali ta' żgħażaġh li jiehu hsieb jikteb u jistampa rivista li tofroġ kull tliet xhur.

D. ATTIVITAJIET RIKREATTIVI U REGOLARI:

1. Ftuħ tal-Bar kuljum, f'hinijiet stabbiliti.
2. Video-Show kull nhar ta' Sibt wara l-Quddiesa tat-Tfal.
3. Wine & Pizza Party darba fix-xahar.
4. Disco għaż-żgħażaġh darba fix-xahar.

E. ATTIVITAJIET OHRA:

1. Laqgħa ta' kull xahar għall-koppji miżżewġin.

Fiċ-Ċentru Parrokkjali jinsab ukoll it-tim tal-futbol

2. Saru żewġ quddisiet għall-bżonnijiet u b'suffraġju tal-membri hajjin u mejtin tas- "Supporters Club" taċ-Ċentru.
3. Show speċjali tal-Milied bis-sehem tat-tfal u ż-żgħażaġh tal-parroċċa.
4. Premjazzjoni fil-ġranet tal-Milied għat-tfal kollha li jattendu ċ-Ċentru.
5. Żjara lill-preseppi ta' xi rħula.

6. Harga għat-tfal u ż-żgħażaġh.
7. Disco speċjali għaž-żgħażaġh f'egħluq il-Mini Missjoni li ssir ta' kull sena fil-parroċċa.
8. Wirja fuq il-Bibbja u l-hajja tan-nies ta' żmien Kristu.
9. Saru l-viżti tas-Sepulkri kemm fir-Rabat, kif ukoll fl-irħula.
10. Serata ta' talent parrokkjali fiċ-Ċentru fil-ftuh tal-Gimgha tal-Parroċċa.
11. Serata speċjali f'Jannar li giet imtella' mill-kumpanija ta' San Ginesju ta' Birkirkara bis-sehem ta' Fr. David Azzopardi.
12. Giet organizzata ġita għal Malta għal diversi knejjes li fihom jinstabu statwi tal-Gimgha l-Kbira.
13. Żjara għat-Trade Fair, f'Malta.
14. Attività għaž-żgħażaġh fuq is-sur qrib il-festa ta' Santa Marija.
15. Laqgħat fiċ-Ċentru mill-membri tal-Għaqda ta' l-Astronomija, Fergħa t'Għawdex.
16. Ikla għall-'helpers' kollha tal-parroċċa.
17. Ikla bil-hlas, b'risq iċ-Ċentru, waħda fil-Milied u oħra fl-Għid.
18. Sports Day fil-Gimgha tal-Parroċċa.

Għall-Aħjar Ward Naturali u Għall-Aħjar Xtieli

irrikorru għand:

Ir-'RAIN DROPS'

ta'

MAIN GATE STREET, VICTORIA, GOZO.

ID-DITTA JOSEPH CARUANA CO. LTD.

59, Republic Street, Victoria, Gozo,

Telephone 556464

Telex 1470 Filcar

**THABBAR IL-FTUH TA' STABILIMENT GDID
N.B. OFF OLD MILL STREET, QORMI, MALTA
ID-DITTA TISSUPPLIXXI KULL KWALITÀ TA'
MATERJAL GHALL-BINI BHAL
VIREG U FOLJI TAL-HADID, KULL KWALITÀ TA'
INJAM, CHIPBOARD U PLYWOOD
KIF UKOLL ASSORTIMENT KBIR TA'
SUF GHAN-KNITTING.**

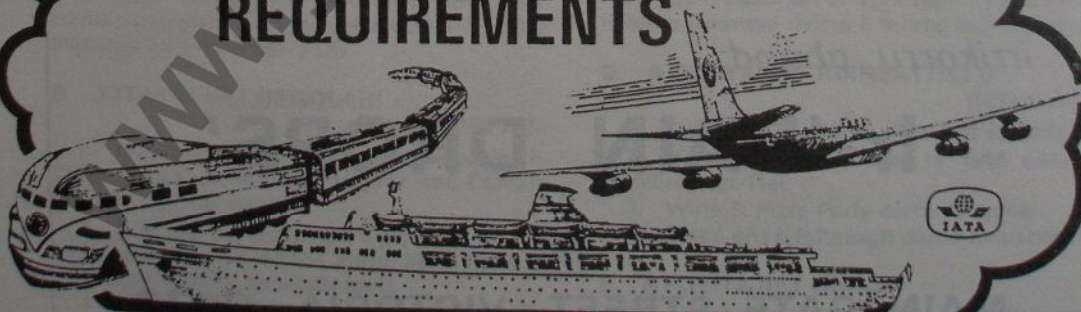
John Portelli Enterprises Ltd.

TRAVEL AGENTS - TOUR PLANNERS

7 MAIN SQUARE, VICTORIA, GOZO, MALTA. TEL: 556236

108 ST. JOHN STREET, VALLETTA, MALTA. TEL: 627016

FOR ALL YOUR TRAVEL REQUIREMENTS

DUN FRANĠISK SCICLUNA 1928 — 1962

Minn FR. GEORGE MERCIECA

Dun Franġisk Scicluna miet fit-3 t'Awissu ta' 1962, hamsa u ghoxrin sena ilu. Miet ta' età għira, imma halla warajh tifikira ta' saċerdot dedikat, ta' għalliemi ta' l-affari tiegħu u ta' jiedem eżemplari. Dawn huma xi tifikiriet personali tiegħi.

Jien kont ħabib kbir tiegħu. Kien jeħodni bil-rozza kulfejn kien imur u dak inhar li miet kelli n kunnx miegħu u dan tort tiegħi, għax dak inhar, kien sejjer Marsalforn u ngħid is-sewwa, kien jertajt biex ma jgħidlix immur miegħu billi kien xi ftit imżikkem. L-aħbar tal-mewt tiegħu kien jidher Patri Martinjan Cutajar li f'nofs inhar ta' ta' kien tiela' minn Marsalforn u waqaf qiegħiem il-bieb tagħna u tani l-aħbar kerħal n għalaqt il-bieb u mort niekol. Imma x'tiekol! Kien jgħedi it-talba ta' qabel l-ikel u omni qaltli jien għal ruħu, infexxejt nibki bħal tarbija u jien fuq wahdi. Lil omni smajtha tgħid: jien iħobbu wisq!" Wara ftit tal-hin gie għalija

Charlie Cini u morna narawh id-dar. Niftakar, kien hemm ukoll Mons. Tarcisju Gatt jibki kemm jiflaħ. U kellna tassew għax nibku għax konna tlietna benefattur kbir! Filgħaxija sarlu l-funeral u kien wieħed mill-kbar. Jien garrajt kuruna. L-għada, Toni tagħhom tellagħni l-Katidral biex nassisti għad-difna f'Santa Barbara. Kienu l-hdax. Imbagħad, minn Sqallija kont ktibtli l-ewwel sunett tiegħi u wegħidtu li għad niġi qassis għid fuq il-qabar tiegħu u hekk kien.

U tassew konna tlietna ħabib! Kien jieħu f'isiebna l-Oratorju "Don Bosco" u kien ifittex kull okkażjoni biex joqgħod magħna ż-żgħira. Kien id-direttur tal-kumpanija teatrali taż-żgħira "S. Domenico Savio". Nista' ngħid li jien dejjem hdimt it-teatrini taħt id-direzzjoni għalija tiegħu. Kien ukoll jorganizzalna l-gita tal-Karnival: Hargħa sa Marsalforn bil-mixi miż-Żebbuġ u mbagħad, ikla f'Marsalforn u filgħaxija, drammi is-Seminarju.

Dun Franġisk Scicluna mal-kumpanija teatrali 'Domenico Savio'

Dun Franġisk tal-Murella, kif konna nsibuh, kien bniedem ta' fomm u sieket imma kien tassew għaref u jaf imur u ġentili ma' kulhadd! Darba wahda biss naf li dejjaqtu u dan kien il-ground "Silver Jubilee" waqt partita tas-Salesian Youths. Kont kellimtu f' mument li ta' l-Oratorju kienu se jiskurjaw! Kien ukoll il-konfessur tiegħi u dejjem tani pariri tajbin; kellu dik il-ħlewwa li tiġbdek u ġgaghlek thobbu. Kien jinqala' sew għall-priedki. Niftakar meta għamel it-tridu ta' San Ġorġ u dak inhar, għall-ewwel darba, fil-knisja, fl-aħħar jum tat-tridu, in-nies infexxet iċċapċap minn rajha!

Dun Franġisk kien bniedem umli u ma kienux iħobb it-tiffhir fil-wiċċ. Kien għalliem fil-Liċeo u kulhadd għadu jiftakar il-kalma u t-tjubija li kien juri fil-klassi. Lili u lil Charlie Cini kien irrangalna l-karti kollha biex immorru Sqallija ma' Dun Alwiġ Mizzi. Meta miet, il-karti kienu għadhom għandu. Niftakar li mbagħad, kien komplihomna Mr. George Xerri u konna morna apposta Marsalforn.

Is-sehem ta' Dun Franġisk Scicluna fl-Oratorju kien kbir u kbir hafna. Kien iġġalliem id-duttrina, kien jiehū hsieb il-palk, kien dejjem magħna fil-ground, kien konfessur imfittex speċjalment minna ż-żgħażaġh, kien jiehū hsieb il-kumpanija "S. Alwiġi" li kienet tiltaqa' kull nhar ta' Hadd, kien ta' appogg kbir għas-Salesian Youths, imma fuq kollox, kien ta' eżempju mill-aħjar. Kien bniedem ta' ħlewwa liema bħalha u ta' sabar kbir.

Illum, wara hamsa u għoxrin sena, għadni niftakru qisu l-bierah! Jalla ahna s-sacerdoti nimitaw l-eżempju tajjeb tiegħu u nifhmu li ż-żgħażaġh għandhom bżonn ta' hbieb sinċieri, li jifhmuhom, ikunu lesti jgħinu u fid-diffikultajiet u l-problemi li jiltaqqu magħhom, imma fuq kollox li jkunu lesti jisimghu u joqogħdu magħhom.

Dun Franġisk Scicluna dam inkarigat mill-hidma pastorali tal-Katidral mill-1958 sal-1962.

PARDI MOTORS LTD.

N.B. Republic Street, Victoria, Gozo.

Tel. 556678 – 553744

AUTO DEALERS

AUTO SERVICE & SPARES

PANEL BEATING

SPRAY PAINTING

TYRE & RADIATOR REPAIRS

Egħluq l-20 Sena mill-Ordinazzjoni Episkopali Ta' Mons. Isqof Nikol Ġ. Cauchi

Din is-sena qeghdin niċcelebraw egħluq l-20 sena mill-Ordinazzjoni Episkopali ta' l-Isqof tagħna Mons. Nikol Ġ. Cauchi. Matul din is-sena saru u għadhom isiru bosta attivitajiet pastorali biex ifakkru din il-ġrajja. Fil-Katidral għal din iċ-ċirkustanza fis-26 ta' April mexxa Konċelebrazzjoni Solenni flimkien mal-Presbiterju Għawdxì. Għal din l-okkażjoni speċjali kien assista wkoll Mons. Arċisqof ta' Malta, Mons. Gużepi Mercieca. L-Editur u l-kollaboraturi ta' din ir-Rivista annwali kif ukoll il-parruċċani tal-Knisja Katidrali jixtiequ lil Mons. Isqof ħafna snin twal ta' ħidma pastorali għall-ġid tad-Djoċesi Għawdxija.

Ir-ritratt juri lil Mons. Isqof jagħmel l-omelija ta' l-okkażjoni f'din iċ-ċirkustanza.

LIL MONS. CARMELO SCICLUNA 25 Sena f'Ħidma Pastorali fil-Katidral (1962 - 1987)

Mons. Arċipriet qed jamministra s-Sagrament tal-Griżma ta' l-Isqof

Min jista' jkejjel dak li jsir minn ġewwa,
Fil-qlub mohbija, fl-ahwa, fil-bnedmin,
Hlief Alla biss li jaf u jiżen sewwa
Kull pass fit-triq taż-żmien, waqt li mexjin.

Għax mhux is-snin jew l-għomor twil fil-hajja,
Li jkejlu x-xogħol f'min jaħdem għall-Mulej;
Min jishar miegħu, ma joqgħodx jittajja
Hu haddiem biežel fl-għalqa tal-feddej.

Int ħdimtha tajjeb ħafna l-għalqa tiegħek,
u ma tnikkirtx għall-kura ta' l-erwieh:
Qsamnih il-frott ta' xogħlok aħna miegħek.

Bl-Assunta miegħek għandek garanzija,
Issokta triqtek mingħajr ma tistrieħ,
Il-bastun tiegħek hija biss Marija.

11-7-1987.

JOHN CREMONA.

BUBBLES

GENERAL IMPORTERS

Kennedy Square, Victoria.

Joffrilkom:

* KMAMAR TAL-BANJU
* MADUM TAČ-ČERAMIKA
* GEYSERS * MIRJA
mill-Aktar Moderni u bi Prezzijiet
L-AKTAR MODERATI.

Director: FRANCIS CARUANA.

LA GROTTA

DISCO - NIGHTCLUB, RESTAURANT AND PIZZERIA

XLENDI ROAD, - XLENDI.

TEL. 551149.

**"THE PLACE TO GO TO
WHEN IN GOZO".**

IL-HAJJA PASTORALI FIL-PARROĊĊA *Bir-Ritratti*

Il-hajja pastorali fil-parroċċa hija mibnija fuq dimensjoni spiritwali, kulturali, filantropika u rikreattiva. L-operaturi fil-qasam pastorali lkoll kemm huma jaqblu li dawk kollha li huma responsabbli mill-kura ta' l-erwieh jehtieg li jibnu lill-bniedem shih li hu magħmul mhux biss mir-ruħ, imma wkoll mill-ġisem. Veru li l-ġisem bla ruħ hu katavru li postu hu taħt it-trab. Izda daqstant iehor hu veru li mingħajr il-ġisem tal-bniedem, ir-ruħ ma kenitx turi l-kapaċitajiet enormi tal-fakultajiet tagħha li jixbhu lil Alla, b'mod speċjali fl-intelliġenza. Biżżejjed ngħidu li l-bniedem tal-lum wasal għal skoperti kbar u ta' l-ghageb għar-raġuni li r-ruħ ta' dan il-bniedem tinsab tghix f'ġismu. Il-fatt li l-ewwel u qabel kollox għandna d-dmirijiet x'naqdu bħala ċittadini tal-belt tas-sema, b'daqspekk ma jfissirx li aħna għandna nitraskuraw id-dmirijiet tagħna bħala ċittadini tal-Belt ta' din l-art. Fil-parroċċa tal-Katidral, l-attivitajiet li jinżammu minn żmien għal żmien il-koll kemm huma jimmiraw lejn dan l-iskop: il-bini u l-formazzjoni tal-bniedem shih, il-bniedem kollu kemm hu, ruħ u ġisem.

HAJJA SPIRITWALI

Fil-hajja spiritwali tal-parruċċani fil-Knisja Katidrali tiġi mogħtija importanza kbira lis-Sagrament tal-Magħmudija, ta' l-Ewwel Tqarbina kif ukoll tal-Griżma ta' l-Isqof li għalihom tinżamm thejjija serja u intensiva.

It-tfal ta' l-Ewwel Tqarbina ta' din is-sena (1987) flimkien ma' l-Arċipriet

Mons. Arċipriet Carmelo Scicluna qed jagħmel l-Ewwel Tqarbina lil wieħed mit-tfal

X'uhud mit-tfal li f'din is-sena rċivew is-Sagrament tal-Grizma ta' l-Isgof waqt li qeghdin jiehdu sehem f'servizz para-liturgiku

It-tfal li din is-sena rċivew is-Sagrament tal-Konfermazzjoni

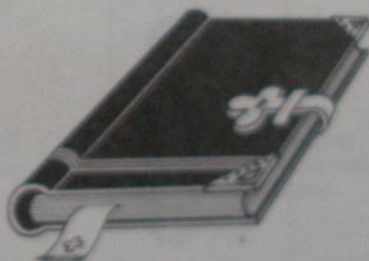
Billi din is-sena, Mons. Isqof kien inevitabilment assenti għall-amministrazzjoni tas-Sagrament tal-Konfermazzjoni, l-istess Isqof iddelega lil Mons. Arċipriet biex jamministra dan is-Sagrament. Ir-ritratt juri lil Mons. Arċipriet jamministra dan is-Sagrament lil wahda mit-tfal

KULTURA

F'Jannar, is-Sur Anton Farrugia hejja x'uhud mill-istudenti ta' edukazzjoni sekondarja u primarja tal-parroċċa għall-quiz bibbliku. Dawn huma t-tfal kollha li attendew għal dan il-quiz bibbliku.

Mons. Isqof N. Cauchi jinawgura Wirja Bibblika

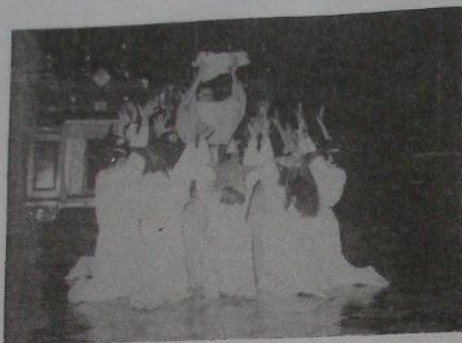
Mons. Isqof N. Cauchi jbierek din il-Wirja Bibblika

Ta' kull sena, fil-parroċċa tal-Katidral, jiġu mteggħin 3 pageants: wiehied fil-ġranet tar-Randan, wiehied fil-ġranet tal-festa u l-iehor fil-ġranet tal-Milied. Ir-ritratt juri xena tal-pageant "Marija - Sultana tal-Paċi", kitba ta' John Cremona u produzzjoni ta' Rita Sultana.

Fil-Ġimgha tal-Parroċċa (21-28 ta' Frar) inżamm JUM IL-KTIEB fiċ-Ċentru. Gew esebiti ħafna kotba kif juri r-ritratti

Dan ir-ritratt juri lill-Kor Parrokkjali 'Maria Assunta' taht id-direzzjoni ta' Carol Saliba f'wahda mill-attivitajiet tieghu barra mill-Parroċċa

Dan ir-ritratt juri lill-Kor tat-Tfal tagħna 'Pueri Cantores' taht id-direzzjoni ta' C. Grech f'wahda mill-attivitajiet tieghu barra mill-Parroċċa

Fis-27 t'April, l-'Eynsford Concert Band' offriet programm ta' daqq muzikali mill-aqwa li qatt smajna f'Għawdex

Mons. Arċipriet C. Scicluna joffri rigal lis-Surmast ta' din il-banda fl-aħħar ta' dan il-kunċert b'turija ta' rispett u gratitudni

ATTIVITAJIET FILANTROPIČI U RIKREATTIVI

Ta' kull sena jiġu mogħtija rigali liż-żgħażaġh u lit-tfal tal-parroċċa. Dawn ir-ritratti juru lil Mons. Arcipriet u anki lid-Direttur taċ-Centru Dun Girgor Grech, f'din iċ-ċirkustanza ta' l-ghoti tal-premijiet

Id-drama fiċ-Centru, b'mod speċjali fi żmien il-Milied, ma tonqosx. Hafna huma l-parruċċani li jhaddmu t-talenti tagħhom fil-qasam tad-drama biex iferrhu lil huthom fil-parroċċa f'dan iż-żmien

Ta' kull sena f'eghluq il-Gimgha tal-Parroċċa, Mons. Arcipriet Carmelo Scicluna jaqsam il-'cake' biex jitqassam bejn is-sacerdoti u l-abbatini ta' l-istess parroċċa biex jifirhu flimkien fi spirtu komunitarju

Darbtejn fis-sena tinzamm kampanja tal-Generożità fil-parroċċa tal-Katidral. Ir-ritratt juri l-generożità tal-poplu għal skop hekk qaddis

Il-harġiet lit-tfal u liż-żgħażaġħ tal-parroċċa ma jonqsux minn żmien għal żmien. Ir-ritratt juri waħda minn dawk l-okkażjonijiet li jiġu organizzati mid-Direttur taċ-Ċentru, Dun Girgor Grech

Ir-ritratt juri grupp ta' parruċċani flimkien ma' l-Aġent President ta' Malta, is-Sur Pawl Xuereb fil-gonna tal-Buskett. Din iż-żjara saret f'wahda mill-harġiet kulturali u rikreattivi li jiġu organizzati matul is-sena mid-Direttur taċ-Ċentru Parrokkjali, Dun Girgor Grech

Grajjiet Importanti ta' Matul is-Sena

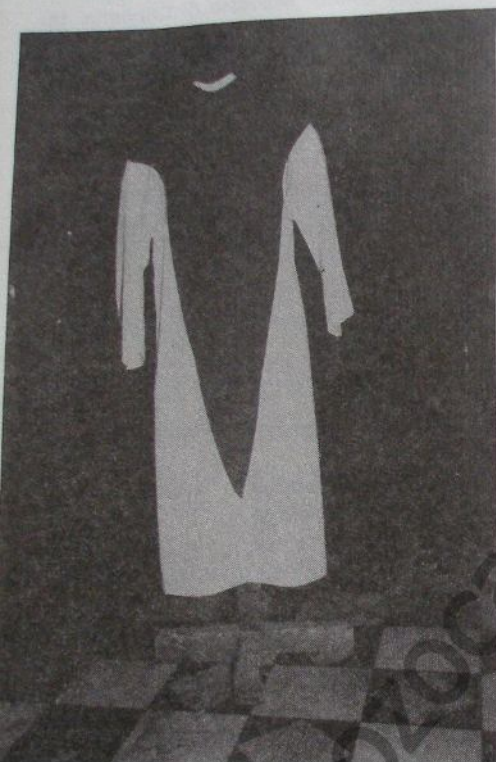
- 30-07-86: Fethu l-festi ta' Santa Marija b'Konċelebrazzjoni li tmexxiet minn Mons. Arċipriet C. Scicluna.
- 31-07-86: Saret hargha ghat-tfal tal-parroċċa.
- 04-08-86: Saret attività speċjali għall-grupp vokazzjonali.
- 06-08-86: Sar Kunċert Marjan Vokali, Strumentali u Letterarju fl-okkażjoni ta' eġġluq it-30 sena minn meta s-Socjetà Filarmonika 'Leone' Irregalat l-istatwa ta' l-Assunta lill-Parroċċa tal-Katidral.
- 07-08-86: Gew mogħtija lit-tfal ta' l-Istituti fid-Djoċesi hafna oġġetti ta' l-ikel u hwejjeg oħra miġburin mill-Parroċċani.
- 07-08-86: Gie organizzat 'finger-super' u disco għa -zgha aġħ fi -Cittadella.
- 08-08-86: Sar il-Pageant Marjan bl-isem ta' "Marija, Sultana tal-Pa i", kitba ta' John Cremona.
- 15-08-86: Tfakkar eġġluq il-11 l-anniversarju mill-Inkurunazzjoni tax-xbiha ta' l-Assunta meġjuma fil-Kwadru titolari tal-Katidral t'Għawdex.
- 12-09-86: Giet imtella' l-Ballata tal-Konvoj ta' Santa Marija fil-Pjazza tal-Knisja Katidrali.
- 27-09-86: Fil-quddiesa vespertina l-Katekisti r view il-mandatum li jgħallmu minn Mons. Arċipriet Carmelo Scicluna.
- 28-09-86: Inzamm Jum il-Katekizmu fil-Parroċċa.
- 01-10-86: Infethet uffi jalment is-Sena Kateketika b'quddiesa  elebrata minn Mons. Arċipriet fi -Centru Parrokkjali.
- 05-10-86: Saret il-Pur issjoni tal-Madonna tar-Ru arju.
- 11-10-86: Mons. Isqof mexxa l-Konċelebrazzjoni tal-Konsagrazzjoni tal-Knisja Katidrali.
- 01-11-86: Inzammet il-Konċelebrazzjoni Pontifikali tal-Qaddisin Kollha.
- 02-11-86: Inzammet il-Konċelebrazzjoni Pontifikali ta' l-Għid ta' l-Imwiet.
- 06-11-86: Servizz funebri b'suffraġju tal-erwieħ tal-imseħbin tas-Sodalit  ta' Santa Marija.
- 30-11-86: Bdew il-priedki ta' l-Avvent minn Fr. Jos. Cauchi.
- 08-12-86: Inzammet il-Konċelebrazzjoni Pontifikali tal-Kun izzjoni.
- 15-12-86: Bdiet in-Novena bi thejġija għall-Festa tal-Milied.
- 16-12-86: In-Nunzu Appostoliku għall-g ejjer Maltin, l-Ar isqof Pierre Luigi Celata f'Konċelebrazzjoni ta' lil xi Seminaristi l-ministeri ta' l-Akkolitat u l-Letterat.
- 25-12-86: Inzammet il-Konċelebrazzjoni Pontifikali tal-Milied.
- 31-12-86: Inzammet il-Konċelebrazzjoni Pontifikali ta' Radd il-Hajr ta' l-Ah ar tas-Sena.
- 01-01-87: Inzammet il-Konċelebrazzjoni Pontifikali ta' Jum il-Pa i.
- 04-01-87: Inzammet il-Konċelebrazzjoni Pontifikali ta' l-Epifanija.
- 18-01-87: Bdiet l-Ottava ta' Talb għall-Għaqda bejn il-Knejjes.
- 02-02-87: Mons. Isqof mexxa l-funzjoni tat-tberik tax-xema'.

- 21-02-87: Bdiet il-Gimgha tal-Parroċċa.
- 25-02-87: Sar pellegrinaġġ penitenzjali ghas-Santwarju tal-Madonna ta' Pinu.
- 15-03-87: Bdew l-Eżerċizzj Spiritwali għal kulhadd u għall-koppji minn Patri Klement Abela O.P.
- 29-03-87: Miet Mons. Gużeppe Debrincat li għamel żmien 'Maestro di Cappella' tal-Katidral.
- 12-04-87: Mons. Isqof mexxa l-funzjoni tat-Tberik tal-Palm. Matul il-Gimgha Mqaddsa Mons. Isqof mexxa l-funzjonijiet l-oħra.
- 17-04-87: Harget il-Purċissjoni tal-Passjoni. Akkompanjat il-Purċissjoni l-Banda 'Leone' bid-daqq ta' marċi reliġjużi.
- 19-04-87: Beda t-tberik tal-familji fi żmien l-Għid.
- 29-04-87: Saret tifikira speċjali fil-Katidral f'egħluq il-31 sena minn meta s-Socjetà Filarmonika 'Leone' irregalat l-istatwa ta' l-Assunta lill-Katidral.
- 06-05-87: Inżammet l-Ewwel Erbgħa mill-hmistax-il Erbgħa li jigu qabel il-festa ta' Santa Marija. Qaddes Mons. Isqof.
- 31-05-87: Fethet il-Gimgha Ewkaristiko-Liturgika.
- 03-06-87: Mons. Arċipriet Carmelo Scicluna għamel l-Ewwel Tqarbina tat-tfal tal-Parroċċa.
- 04-06-87: Mons. Arċipriet Carmelo Scicluna amministra s-Sagrament tal-Griżma ta' l-Isqof lit-tfal tal-parroċċa.
- 07-06-87: Mons. Isqof fetah fid-Djoċesi s-Sena Marjana u għalaq il-Gimgha Ewkaristiko-Liturgika b'purċissjoni Ewkaristika.
- 21-06-87: Inżammet is-solennità tal-Gisem u d-Demm Imqaddes ta' Kristu. Saret il-Purċissjoni Ewkaristika. Mexxa Mons. Arċidjaknu G.B. Gauci.
- 27-06-87: Saret l-Ordinazzjoni għall-Presbiterat u għad-Djkonat minn Mons. Isqof N. Cauchi. Gie ordnat Djaknu Joe Vella Gauci li hu addett għas-servizz pastoral tal-Katidral.
- 01-07-87: Żar il-Katidral l-Isqof ta' Lugano Mons. Eugenio Corecco, kif ukoll il-Kummissarju Għoli l-Gdid għall-Awstralja.
- 14-07-87: Żaru l-Knisja Katidrali hafna saċerdoti mid-Djoċesi ta' Parma.
- 15-07-87: Dun Gużep Grech Pace f'Konċelebrazzjoni ha l-pussess ta' Kanoniku-Monsinjur tal-Kapitlu Katidrali. F'din il-Konċelebrazzjoni l-istess Mons. G. Grech Pace fakkar egħluq il-25 sena mill-Ordinazzjoni Saċerdotali tiegħu. Nifirhulu għaż-żewġ okkażjonijiet u nixtiequ snin ferm itwal ta' ħajja saċerdotali.
- 20-07-87: Żar il-Katidral l-Arċisqof ta' Londrina fil-Brażil, Mons. Gerardo Magella.
- 29-07-87: In-Nunzju Apostoliku għall-gzejjer Maltin, l-Arċisqof Pierre Luigi Celata fetah il-festi speċjali li qegħdin isiru bi thejjija għall-festa ta' Santa Marija fl-okkażjoni tal-Sena Marjana.

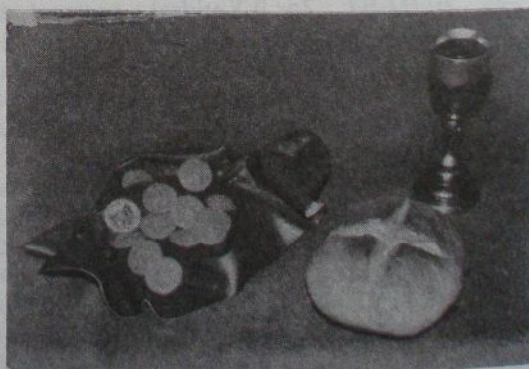

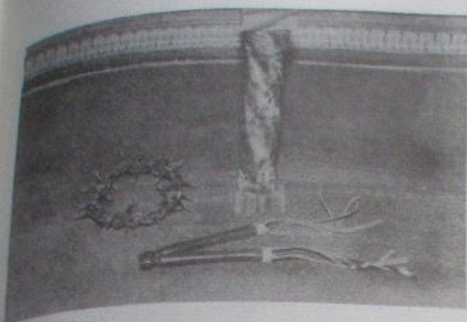
OPRI:

Ghall-purciissjoni tal-Gimgha l-Kbira ta' din is-sena ġew inawgurati xi opri li jikkonsistu f'simbli li għandhom x'jaqsmu mal-Passjoni ta' Sidna Ġesù Kristu. Saru wkoll kostumi godda għat-tfal li jerfghu l-bandalori tas-7 kelmiet. Ta' l-ewwel saru minn Joe Cutajar tal-belt Victoria u tat-tieni nhietu minn Mrs. Mary Busuttil bla ebda rimunerazzjoni.

Kostum u simbli li għandhom x'jaqsmu mal-Passjoni ta' Sidna Ġesù Kristu

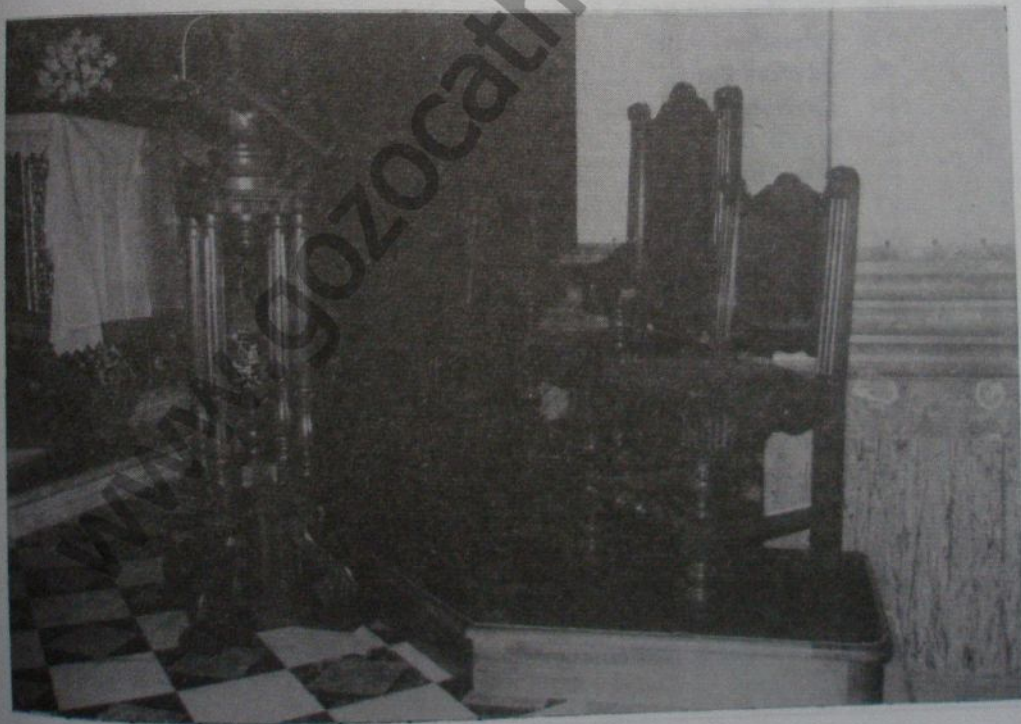

Simblu ieħor li għandu
x'jaqsam mal-Passjoni ta'
Sidna Gesù Kristu

IS-SEDJA L-ĠDIDA TAČ-ĊELEBRANT

Opra tassew sabiha li saret il-Katidral f'din is-sena u li għaliha hallset il-parroċċa, bla dubju ta' xejn kienet is-Sedja tač-Ċelebrant. Kienet ilha tinħass il-ftieġa ta' din l-opra mitluba mill-Kostituzzjoni dwar il-Liturġija tal-Konċilju Vatikan II. Din l-opra saret fuq id-disinn ta' Ġużè Galea tar-Rabat u nħadmet mill-mastrudaxxa Goġ Farrugia tal-Belt Victoria li segwa fedelment id-disinn. Ix-xogħol tas-Sedja kif ukoll l-iskultura fl-injam ġew maħdumin bl-ikbar eżattezza minn dan il-mastrudaxxa. Din l-opra giet imbiekka u mżanzna s-Sibt, 11 ta' April, 1987, lejliet Hadd il-Palm, minn Mons. Arcipriet C. Scicluna.

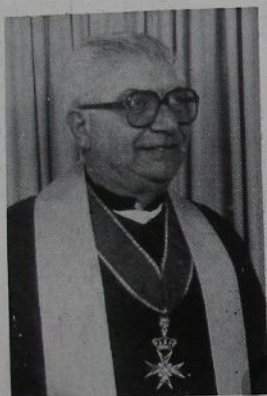
Ikkontribwew għal din ir-Rivista

1. Singer Sewing Centre
Main Gate Street, Victoria.
2. Electra Hotel
Marsalforn, Gozo.
3. John Calleja
Republic Street, Victoria.
4. Frances' Hairdresser
Palm Street, Victoria.
5. Joe Scicluna
Palm Street, Victoria.
6. Mejlak Jewellery
Republic Street, Victoria.
7. Farrugia Jewellery
Republic Street, Victoria.
8. Gozo United Rent-A-Car
Republic Street, Victoria.
9. HomeMart
Republic Street, Victoria.
10. Grech's Store
Republic Street, Victoria.
11. C. & S. Supermarket
Main Gate Street, Victoria.
12. Kelina's Jewellery
Karl Bondi Street, Victoria.
13. Abela Pharmacy
De Soldanis Street, Victoria.
14. Palm Pharmacy
Palm Street, Victoria.
15. Lantern Hotel
Marsalforn, Gozo.
16. The Mermaid Bar & Restaurant
Marsalforn, Gozo.
17. Marsalforn Hotel
Marsalforn, Gozo.
18. Odyssey Bar & Restaurant
Marsalforn, Gozo.
19. The Smugglers' Cave
Marsalforn, Gozo.
20. Arzella Bar
Menqa, Marsalforn, Gozo.
21. Batu Pharmacy
Palm Street, Victoria.
22. May's Boutique
Republic Street, Victoria.
23. V. Sultana Vulcanizer
Republic Street, Victoria.
24. Gozo Aluminium
Paul Portelli, Street, Victoria.
25. Castle Pharmacy
Main Square, Victoria.
26. Kengur Bar & Restaurant
Xlendi Road, Xlendi.
27. Tritons Bar & Restaurant
Marsalforn, Gozo.
28. Cefai Jewellery
Market Street, Victoria.
29. Mayjo Garage
Republic Street, Victoria.
30. Lorry Fenech
Sannat Road, Victoria.
31. Duke of Edinburgh Hotel
Republic Street, Victoria.
32. Doris Jewellery
St. Andrew Street, Victoria.
33. Nancy Salon
Main Gate Street, Victoria.
34. Gozo Garage
Xaghra Road, Victoria.
35. Victoria Bar & Restaurant
Marsalforn, Gozo.

WERREJ

Messagg ta' l-Arcipriet	1
Il-Matrici ta' l-Assunta fiċ-Cittadella ta' Ghawdex bejn 1608 u 1615	2
Sittin Kappella fuq il-Gżira tal-Madonna	6
Wara 25 Sena ta' Hidma Pastoral 1962 - 1987	12
Kronaka tal-Parroċċa	20
Attivitajiet fiċ-Ċentru Parrokkjali tal-Katidral għas-sena 1986-87.....	26
Dun Frangisk Scicluna 1928-1962	29
Egħluq l-20 Sena mill-Ordinazzjoni Episkopali ta' Mons. Isqof Nikol G. Cauchi	31
Lil Mons. Carmelo Scicluna	31
Il-Hajja Pastoral fil-Parroċċa bir-Ritratti.....	33
Hajja Spiritwali	33
Kultura	35
Attivitajiet Filantropiċi u Rikreattivi	38
Grajjiet Importanti ta' matul is-sena	40
Opri	42
Is-Sedja l-Għida taċ-Celebrant	43
Il-kontribwew għal din ir-Rivista	44

*Harga Speċjali
ta' l-Ghid ta' l-Assunta*

F'EGHLUQ

Il-25 Sena

minn meta

*Mons. Arcipriet C. Scicluna
gie mgħobbi bir-responsabbiltà*

tal-ħidma pastorali

fil-Parroċċa tal-Katidral

1962 – 1987

SENA MARJANA